

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

الراعی
علیه السلام

www.

www.

www.

www.

Ghaemiyeh

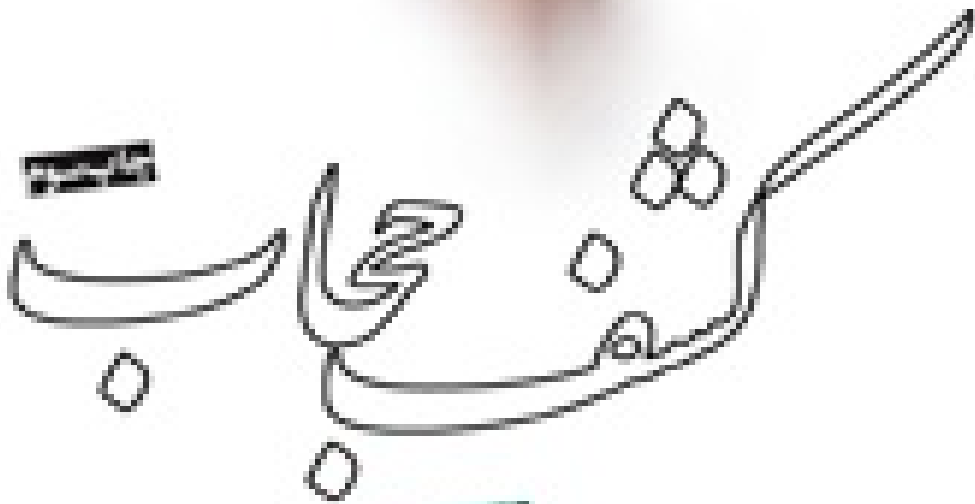
.com

.org

.net

.ir

تعمیراتی

کاشک

موسس، آروز جمهوری
 خورده سبزی
 مودی اصلاح
 مودالیمود، مودالیمود

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نشست تخصصی کشف حجاب: مجموعه سخنرانی ها و ضمیمه

نویسنده:

جمعی از نویسندگان

ناشر چاپی:

موسسه مطالعات و پژوهشهای سیاسی

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۶	نشست تخصصی کشف حجاب: مجموعه سخنرانی ها و ضمیمه
۶	مشخصات کتاب
۶	اشاره
۱۰	فهرست مطالب
۱۲	مقدمه
۱۴	بخش اول : نشست تخصصی
۱۴	اشاره
۱۶	سخنرانی مهستی ابوذر جمهری/کشف حجاب؛ دومین پله ابتذال زن ایران
۳۳	سخنرانی حوریه سعیدی/کشف حجاب در خلال اسناد
۸۳	سخنرانی دکتر مهدی صلاح/ جاب زدای در اندیشه تن چند از متورالفکران و مقدمات اعلام کشف حجاب در ایران
۱۰۲	سخنرانی حجه الاسلام عبدالمجید معادیخواه/ فضای سیاسی ایران در کشف حجاب
۱۱۲	پرسش و پاسخ
۱۲۱	بخش دوم : ضمیمه
۱۲۳	درباره مرکز

نشست تخصصی کشف حجاب: مجموعه سخنرانی ها و ضمیمه

مشخصات کتاب

سرشناسه: نشست تخصصی کشف حجاب (۱۳۸۳: تهران)

عنوان و نام پدیدآور: کشف حجاب: مجموعه سخنرانی ها و ضمیمه / سخنرانان مهستی ابوذر جمهری ... [و دیگران].

مشخصات نشر: تهران: موسسه مطالعات و پژوهشهای سیاسی، ۱۳۸۴.

مشخصات ظاهری: ۱۵۷، [۵]ص تصویر.

فروست: نشست تخصصی؛ ۴.

شابک: ۱۰۰۰۰ ریال: ۹۶۴-۵۶۴۵-۵۵-۷

وضعیت فهرست نویسی: فایا

یادداشت: نشست تخصصی کشف حجاب توسط موسسه مطالعات و پژوهشهای سیاسی و با مشارکت معاونت فرهنگی و هنری شهرداری تهران روز چهارشنبه ۱۶/۱۰/۸۳ در محل موزه امام علی (ع) تهران برگزار شد.

موضوع: کشف حجاب -- ایران.

موضوع: ایران -- تاریخ -- پهلوی، ۱۳۰۴ - ۱۳۲۰

شناسه افزوده: ابوذر جمهری، مهستی

شناسه افزوده: موسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی

شناسه افزوده: سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران. معاونت فرهنگی.

رده بندی کنگره: DSR۱۴۹۳/۳ ن/۱۳۸۳ ۵

رده بندی دیویی: ۹۵۵/۰۸۲۲

شماره کتابشناسی ملی: م ۸۴-۲۴۶۱

ص: ۱

اشاره

نشست تخصصی

کشف حجاب

مجموعه سخنرانیها

و

ضمیمه

سخنرانان :

مهستی ابوزر جمهری

حوریه سعیدی

دکتر مهدی صلاح

حجتالاسلام عبدالمجید معادیخواه

مؤسسه مطالعات و پژوهشهای سیاسی

بهار ۱۳۸۴

ص: ۳

مؤسسه مطالعات و پژوهشهای سیاسی

کشف حجاب

چاپ اول: بهار ۱۳۸۴

شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۶۴ ۵۶۴۵ ۵۵ ۷

ISBN: ۹۶۴-۵۶۴۵-۵۵-۷

قیمت: ۱۰۰۰ تومان

کلیه حقوق ناشر محفوظ است

تهران: صندوق پستی ۱۱۳۶۵ ۷۵۸۸

E-mail: info @ ir-psri . com

ص: ۴

.....	اشاره	۷
.....	بخش اول : نشست تخصصی	۹
.....	سخنرانی خانم مهستی ابورر جمهری/کشف حجاب؛ دومین پله ابتذال رن ایرانی	۱۱
.....	سخنرانی خانم حوریه سعیدی/ کشف حجاب در خلال اسناد	۲۱
.....	سخنرانی دکتر مهدی صلاح/ کشف حجاب در اندیشه تنی چند ار منورالفکران	
.....	و مقدمات اعلام کشف حجاب در ایران	۵۵
.....	سخنرانی حجتالاسلام عبدالمجید معادینخواه/ فضای سیاسی ایران در کشف	
.....	حجاب	۶۵
.....	پرسش و پاسخ	۷۱
.....	بخیش دوم : ضمیمه	۷۷
.....	تغییر لباس و کشف حجاب	۷۹
.....	تصاویر	۱۵۹

موضوعی که برای چهارمین نشست تخصصی مؤسسه مطالعات و بود؛ داستان غمانگیزی که با «کشف حجاب»، پژوهشهای سیاسی برگزیده شد هدف خارج ساختن ایران از دایره ی کشورهای اسلامی و جایگزینی فرهنگ غربی با فرهنگ ریشه دار اسلامی در کشور آغار شد. در نهایت مردم دیندار ایران با مقاومت های بسیار و بهره گیری از آموزه های مذهبی توانستند تا پایان دوره پهلوی اول حجاب خود را حفظ کنند. با تبعید رضاخان به جزیره موریس، فضای باری ایجاد شد، اما این آزادی نسبی دوام چندانی نیافت و محمدرضای پسر روش پیشین پدر را پیگرفت.

مبارره با حجاب در دوره پهلوی دوم هم با شیوه های جدید به جدیت ادامه یافت. مجموعه اقدامات حکومت و در رأس آن مبارره با فرهن دینی، عرصه را بر مردم تن کرد و نارضایتی ها فزونی یافت. در نهایت هم پیروری انقلاب اسلامی دودمان پهلوی فرو پاشید.

نشست تخصصی کشف حجاب توسط مؤسسه مطالعات و پژوهشهای سیاسی و با مشارکت معاونت فرهنگی و هنری شهرداری تهران رور چهارشنبه؛ ۱۳۸۳/۱۰/۱۶ در محل موزه امام علی علیه الاسلام تهران برگزار شد. در این نشست چهار نفر از مدعوین پس از ارایه مقالات خود به پرسشهای حاضرین پاسخ گفتند.

کتابی که در دست شماست در دو بخش تنظیم گردیده است. بخش اول، متن مقالات ارایه شده و پاسخ به سؤالات حاضرین است.

تغییر لباس و کشف حجاب

ص: ۷

« بخش دوم (ضمیمه)، قسمتی از مقدمه کتاب است. این کتاب سال ۱۳۷۸ توسط مرکز بررسی اسناد تاریخی » به روایت اسناد به چاپ رسیده است. بخش ضمیمه اشاره کوتاهی به ماجرای کشف حجاب رضاخانی و علل و انگیزه‌های آن دارد.

۱. سخنرانان این نشست و عناوین مقالات به ترتیب ارایه مقاله عبارتند

ار: خانم مهستی ابوذر جمهری / کشف حجاب؛ دومین پله ابتدال رن

ایرانی

۲. خانم حوریه سعیدی / کشف حجاب در خلال اسناد

۳. دکتر مهدی صلاح / کشف حجاب در اندیشه تنی چند از منورالفکران

و مقدمات اعلام کشف حجاب در ایران

۴. حجتالاسلام عبدالمجید معادیخواه / فضای سیاسی ایران در کشف حجاب

در پایان از همه دستاندرکاران برگزاری این نشست؛ به ویژه معاونت

محترم فرهنگی سازمان فرهنگی و هنری شهرداری تهران و تمام عزیزانی که

در تدوین این کتاب یاری رسان ما بودند، سپاسگزاریم.

مؤسسه مطالعات و پژوهشهای سیاسی

دبیرخانه دائم همایشها و نشستهای تخصصی

ص: ۸

بخش اول : نشست تخصصی

اشاره

ص: ۹

سخنرانی مهستی ابوذر جمهری / کشف حجاب؛ دومین پله ابتدال زن ایران

درباره کشف حجاب منابع متعددی وجود دارد؛ کتاب هایی که درباره پهلوی اول به نگارش درآمده، هر یک گریزی به این موضوع داشتهاند. از منابع مختلف بر میآید که رابطه عاطفی صمیمانه‌ای بین رضاشاه و آتاتورک وجود داشت. رضاشاه در دوره سلطنت هفده ساله خود تنها یک بار به خارج از کشور سفر کرد. سفری که ثمره آن ابتدال زن ایرانی بود. او به ترکیه سفر کرد، چند روز بیشتر از موعد مقرر در آنجا ماند. آنقدر مجذوب ظواهر ترکیه و ظاهر مردم آن دیار شد که از همانجا تلگرافی به دولت ایران فرستاد و ضمن آن گفت: اگر کشاورزان بخواهند هنگام کار ریز نور آفتاب از کلاه تمام لبه استفاده کنند، اشکالی ندارد.

مسئله تغییر پوشش و تفکر بنیادین آن، در دوران قاجاریه شکل گرفت. شاهان قاجار مسافرت‌هایی به اروپا داشتند. ناصرالدین شاه در سفر فرن از فرم پوشش زنان اروپایی خوشش آمد. وی بدش نمیآمد که زنان حرمسرایش نیز لباس اروپایی بپوشند.

در برخی از عکسهای مانده از قاجار، زنان بالاپوشی به فرم سنتی خود دارند، اما به جای شلوار، دامنی کوتاه همراه با جوراب به تن دارند؛ نیمی قجری و نیمی اروپایی! البته در هیچیک از تصاویر زنان این دوره تصویر رنی بدون چارقد (روسری) مشاهده نمی شود. حتی نوآرندگان زن و آواره خان مخصوص ناصرالدین شاه هم بدون چارقد نیستند. اولین پله ابتدال زن ایرانی زمانی بود که پای او به حرمسراها بار شد.

در تاریخ « قانون متحدالشکل شدن البسه اتباع ایرانی در داخله مملکت »

۳۰۷/۱۰/۶ ش. در مجلس شورای ملی به تصویب رسید ولی رمان اجرای آن

۱۳۰۷/۱۱/۱ / ۳۰۸/۱/۱ ش. بود. تاریخ تصویب آیین نامه اجرایی این قانون ۳

توس هیأت دولت است. لباس متحدالشکل شامل: کلاه پهلوی، همه نوع لباس

کوتاه شامل نیمتنه، پیراهن و شلوار و امتناع از بستن شال بود. این در حالی بود

که نمیدانستند اختلاف پوشش مردم ساکن در نواحی مختلف کشور راهیده

تفاوت در آب و هوا و سنن ساکنان آن نواحی است. ابوالمجد حجتی در این

زمینه میگوید: لباس ایرانی اعم از چادر، عبا و قبا در عمل برای بسیاری از

خانوادهها نوعی ستارالعیوب بود. فقر و ناداری اشخاص را میپوشاند، حافک

شخصیت پدر به عنوان ناآآور خانواده بود. جیبهای قبا و پرشال نقش کیف

دستی و خرید را باری میکرد و بیگانگی مشاوران رضاشاه با نحوه زندگی

اکثریت مردم ایران موجب اتخاذ چنان سیاستی شده بود.

واقعه شیراز، قبل از فرمان رسم کشف حجاب

در یکی از شبهای جمعه ۱۳۵۳ ق. (۱۳۱۳ ش.) در مدرسه شاهپور

شیراز، جشنی برپا شد که علی اصغر حکمت وریر معارف هم در آن شرکت

داشت. در پایان جشن، عدهای از دختران جوان روی سن رفته و روبند (برقع)

خود را کنار رده و شروع به رقصیدن کردند. حاضرین با شگفتی و به اعتراض

مجلس را ترک کردند. رور بعد مردم در مسجد و کیل جمع شدند تا تکلیف

خود را مشخص کنند. سید حسامالدین فالی از روحانیون مبارز، بالای منبر

رفته و از این حرکت انتقاد کرد و از مردم خواست تا مراقب توطئه ها باشند؛

پس از این نطق، وی دستگیر شد.

چندی بعد جشن دیگری در میدان جلالیه با حضور ذکاءالملک فروغی، وریر و علی اصغر حکمت برپا شد. در این جشن اکثر دختران از نخست طبقات غنی و کارمندان دولت بودند و البته بدون حجاب. در این جشن، امر همایونی است و باید کشف حجاب صورت « ذکاءالملک تأکید کرد که گیرد و ما به شدت علیه مخالفین رفتار خواهیم کرد. اعلیحضرت میل دارند که طبقه نسوان به آن درجه ارتقی برسند که با نسوان کشورهای راقیه برابر

ص: ۱۲

ار این دوره شاهد رواج وا ههایی چون آرادى، برابرى، تربیت و «. باشند

مدنیت هستیم.

پس ار سفر شاه به ترکیه، تبلیغات گسترده ای برای آماده کردن رمینه

پذیرش کشف حجاب شروع شد. ضامن اجرایی آن هم چیزی جز به کارگیری

رضاشاه بعد ار مسافرت ترکیه در « : قوای انتظامی نبود. حسن صدر میگوید

اغلب اوقات ضمن اشاره به پیشرفت سریع کشور ترکیه ار رفع حجاب رنها و

آرادی آنها صحبت میکرد. تا [این که] اوایل خرداد سال ۱۳۱۴ یک رور هیأت

دولت را احضار کرد و گفت: ما باید صورتاً و سنتاً غربی شویم و باید در قدم

اول کلاهها تبدیل به شاپو بشود و نیز باید شروع به رفع حجاب رنها نمود و

چون برای عامه مردم دفعتاً مشکل است اقدام کنند، شما وررا و معاونین باید

پیشقدم شوید و هفتهای یک شب با خانمهای خود در کلوپ ایران مجتمع

شوید و به حکمت وریر فرهن دستور داد که در مدارس رنانه معلمان و

دخترها باید بدون حجاب باشند و اگر رن یا دختری امتناع کرد او را در

«. مدارس راه ندهند

رضاشاه رو به وریر معارف کرده « : حکمت راجع به این گفتگو میگوید

فرمودند: سابقاً به کفیل معارف دستور دادم برای رفع روپوشیدن رنان اقدام

نماید، اما او نخواست یا نتوانست و کاری نکرد. حالا باید شما در این کار با

کمال متانت و حسن تدبیر اقدام کنید که این رسم دیرین که برخلاف تمدن

است، ار میان برداشته شود.

وریر معارف پاسخ میدهد: امر مبارک را اطاعت میکنم، این رسم نه تنها

برخلاف تمدن است، بلکه برخلاف قانون طبیعت است، ریرا که در دنیا هی دو جنس ذکور و اناث در نباتات و حیوانات خلق نشده است که جنس ماده ار جنس نر روی خود را پنهان کند... بعلاوه یکی ار علل بزرب عقب افتادن مملکت ما ار غافله تمدن دنیا همین است که نیمی ار بدن ملت ما به کلی فل «[!]. مانده است

خلاصه دلایلی که برای لزوم رفع حجاب عنوان میگردند: خلاف تمدن بودن حجاب؛ خلاف قانون طبیعت بودن حجاب و در نهایت این که حجاب سبب عدم حضور زنان به عنوان نیمی ار مردم جامعه در عرصه کار و فعالیت است.

ص: ۱۳

جنایتی در جوار حرم امام رضا(ع) در مسجد گوهرشاد اتفاق افتاد که نتیجه آن کشته شدن عده زیادی از مردم دیندار، دستگیری علما، شکنجه آنان و تبعید عده‌ای از روحانیون بود. همزمان با اجباری شدن کلاه بینالمللی، رمزه‌های حجاب‌رایی به گوش میرسید. سخنرانیها و تجمعاتی برپا شد، روحانیون اجتماع کرده و جلسات مخفیانه‌ای تشکیل گردید. مقرر روحانیون منزل آیت الله یونس اردبیلی بود. در یکی از جلسات پیشنهاد شد که آیت الله حاج حسین قمی برای مذاکره به تهران برود. وی پس از آمدن به تهران، در شهر ری توقیف شده و ممنوع‌الملاقات گردید. مسجد گوهرشاد که چند روری محل اجتماع و سخنرانی برضد کلاه بینالمللی بود، با بارداشت حاج حسین قمی حال و هوای دیگری یافت.

از تهران به شهربانی مشهد دستور رسید که وعاظ معروف رودتر دستگیر شوند. علما تصمیم گرفتند به شاه تلگراف فرستاده و او را از این کار بار دارند. ، هشت نفر از علما این تلگراف را امضا کردند. صبح رور جمعه ۲۰ تیر ۱۳۱۴ قزاقها وارد عمل شدند تا مردم را متفرق سازند. مردم به گلوله بسته شده و حدود یکصد نفر کشته و رخمی شدند، اما مردم همچنان مقاومت می کردند، چون نظامیان دستور اعمال خشونت بیشتر را نداشتند، عقب نشینی کردند. پس از آن، مردم اطراف مشهد به مسجد گوهرشاد آمده و برای متحصنین غذا آوردند. در این بین زنان هم خواستار شرکت در نهضت شدند. با علم کردن چادری در وس مسجد، محی برای حضور زنان آماده شد. نواب

لظنت، کلاه احتشام رضوی برای رنان سخنرانی کرد. شعارهای ضد س

بینالمللی و حجاب ردایی داده میشد.

سرانجام رضاشاه دستور قتل عام مسجد نشینان را صادر کرد. قبل از ظهر،

نظامیان در نقاط حساس شهر و مسجد گوهرشاد مستقر شدند. مسلسل ها بر

بامهای مشرف به حیاط جای گرفت. شایع شد که این کارها برای حفاظت از

بانکها است. اسدی نایبالتولیه شاه که از نقشه مطلع بود سعی میکرد مراجع

عظام را از مسجد خارج کند؛ پس به دروغ پیام فرستاد که شاه تلگراف شما را

پاسخ گفته و برای مذاکره بیاید.

ص: ۱۴

ایرج « ۱۳۱۴ ش. مسلسلها به کار افتاد. با فرماندهی /۴/ نیمه شب ۲۲

حرکت برای فتح مسجد آغار شد. مأمورین مخفی ریم هم ار در ون « مطبوعی

مسجد قتل عام را شروع کردند. عده کشته شدگان بین ۲ تا ۵ هزار نفر و

دستگیرشدگان ۱۵۰۰ نفر برآورد شده است.

به گفته یک شاهد عینی، ۵۶ کامیون جنازه و رخمی را در گودالی در محله

خشتمال و باغ خونی مشهد دفن کردند. ار رور بعد برداشت روحانیون آغار

شد.

مقدمات اعلام رسم کشف حجاب

۱۳۱۴ ش، در عمارت دانشسرای عالی تهران، مراسمی جهت /۱۰/ رور ۱۷

اعطای دیپلم به فارغالتحصیلان، با حضور شاه و خانواده سلطنتی، رهيسان

مدارس و همسران صاحب منصبان عالی رتبه برگزار شد.

در این رور که همه رنان بدون حجاب در مراسم شرکت داشتند، رور

نامگذاری شد. در این مراسم رضاشاه طی « آرادی رن و کشف حجاب »

سخنانی گفت:

« بینم رنان به حقوق ومزایای خود ناهل بسیار مسرورم ار این که می

». شدهاند

همانگونه که گفته شد، قانون متحدالشکل شدن البسه در ۱۳۰۷ ش. و

اعلام رسمی کشف حجاب در ۱۳۱۴ ش صورت گرفت. در این مدت ۷ سال،

ریم پهلوی سعی کرد تا کشف حجاب را در جامعه، موجه جلوه دهد و رمینه

پذیرش آن را آماده سارد، اما به دلیل مقاومت مردمی، مخالفت و مباررات آنها

و رهبری روحانیون، هرگز جرأت طرح آن به عنوان یک قانون و تصویب آن در مجلس شورای ملی را نیافت و در حد بخشنامه‌های بیش باقی نماند. به دنبال آن دولت تلاش کرد تا قیمت پارچه و البسه گران نشود و همگان بتوانند از لباس مناسب استفاده کرده و چادر را کنار بگذارند.

بخشنامه‌های که در ادامه خواهد آمد، نمونه‌های اقدامات دولت به شمار

می‌رود.

ص: ۱۵

بهمن ۱۳۱۴

نظر به اینکه استقبال خانمها در تهیه لبیا تجدید باعیو سوتاسیتفاده
بعض از اصناف و کسبه واقع شده و قیمت اجنا زنانه را از قبیل کیلاه،
پارچه، کفش و غیره ترق داده و مردم را در مضیقه گذارده بودید، بلدیه
تهران بلافاصله موضوع را تحت مذاقه و رسیدگ قرار داده، نیر معتدل
جهت خیاطان و کلاه دوزان وضع نموده و ترتیب خاصی هیم جهت
فروشدگان اجنا زنانه داده که شیر نن ضیمن متحدالمال نمیره ۹۲۴
۱۳۱۴ به نن اطلاع داده شد. بیه عیلاوه اخیرای نیض محی /۱۰/ مورخه ۲۹
هدایت خانمها چند دست لبا و پالتوی زنانه به طور نمونه به قیمتهای
مناسب (در حدود دست ۷۰ ال ۸۰ ریال) تهیه نموده و برای اطلاع عامیه
لبا های مذکور را در خارج عمارت بلدیه نویضان نموده انید کیه بیدین
وسیله در تهیه لبا جهت خانمها تسهیل شیده باشید. اینیز زم اسیت
قدغن از طرف بلدیه نیض نظیر این اقدام بعمل نمده و یک دو دسیت لبیا
ساده مناسب توسط یک از خیاط خانمهای محل حاضر نموده بیا تعیین
مبلغ که هر یک از آنها برای بلدیه تمام شده در یک از نقاط پرجمعیت
شهر جهت استحضار و راهنمای عامه بگذارند تا تهیه لبا های جدید بیه
این ترتیب تسهیل شده و ارزان تمام شود و در قیمت اجرت خیاط و قیمت
پارچه و کلاه و کفش نهایت مراقبت را بفرمایید که قیمتهای مقطوع نهیا
معین شود و نتوانند تجاوزی بنماید و متخلفین مورد تعقیب واقع شوند.

از طرف وزیر داخله

موضوع کشف حجاب نه تنها بخشنامهها و نامههای اداری سالهای اولیه

این دستور را به خود اختصاص داده بود که دامنه این بخشنامهها تا سال های

۱۳۲۰ و حتی سال ۱۳۳۷ نیز ادامه داشته است.

ص: ۱۶

استمرار مکاتبات و بخشنامهها، حکایت از مقاومت مردم در مقابل کشف حجاب بود. دو سند پایانی نمونههایی از اقدامات پهلوی دوم در اصرار به کشف حجاب و مقاومت مردمی را به سال ۱۳۳۷ ش. نشان میدهد.

سند شماره ۱

۱۳۳۷/۳/ نامه استاندار کرمان به مدیرکل فرهنگ استان هشتم ۲۷

پدربزرگ ایران اعلیحضرت فقید رضاشاه کبیر رحمه الله علیه ضیمن

جانفشان های که برای اصلا امور این کشور می فرمود موضوع رفیع

حجاب یا ننگ مل ایران را سرلوحه اقدامات خود قرار داده بودند متأسفانه

بواسطه عدم توجه اولیای امور این استان این مطلب اساس فراموش شد تا

نجا که نمود گاران و دبیران و دانشموزان کرمان هم چادر به سر م کنید

و کس هم توجه نکرده که قباحت این عمل ننگین را به ننها گوشضد نمایید

علیهذا مقتض است دستور فرمائید از اول سال تحصیل ۱۳۳۷ معلیم بیا

شاگرد چادری را در دستگاه فرهنگ استان راه ندهند.

استاندار استان هشتم، بن ند م

سند شماره ۲

۱۳۳۷ [ش.]

۳/ تلگراف رمض ۱۷

نامه استاندار کرمان به وزیر کشور

جناب نقای دکتر جلال وزیر کشور، همانطوری کیه حسیورای بعیر

رسیده مصمم هستم از اول سال تحصیل این ننگ ملی یعنی حجاب را

مقدمتای از فرهنگ برطرف کنم برای اینکه نخوندها هم مساعد شیوند اجیازه

مرحمت شود مبلغ ۱۵۰۰ ریال از موجودی شهرداری برای تعمیر مسیجد ها

اختصاص داده شود که ضمن شیهرت عمیل در رفیع حجیاب شیروع بیه

تعمیرها نمایم.

والسلام

ص: ۱۷

سخنرانی حوریه سعیدی / کشف حجاب در خلال اسناد

بحث درباره واقعه کشف حجاب و یا حجاب برداری در ایران، موضوعی است که با حضور افکار متأثر از فرهنگ اروپایی شکل گرفته و با آشنایی بیشتر ایرانیان با اروپا نمود یافت.

تاریخ ورود افکار اروپایی به اواخر دوران محمدشاه و دوره ناصری بار میگردد؛ دورانی که ایران در مقابل کشورهای مغرب زمین (روسیه در این تقسیمبندی به حلقه کشورهای غربی متصل است). شکست های سختی را پذیرفته، امتیارات بسیاری را به ایشان واگذار نموده و دچار نوعی ترس توأم با خود باختگی در برابر آنهاست. در این دوران به دلیل نفوذ علمای مذهبی در تمام سطوح جامعه، از دربار تا افراد معمولی، افکار متجددانه چندان مجال برور نمییافت. همچنین این دوره اروپاییانی که به نام مستشرق و یا به سمت نمایندگان کشورهای متبوع خود در ایران حاضر بودند، مقالات و کتابهایی درباره جامعه ایران و زنان ایرانی مینوشتند. در این نوشتهها فضایی پر از ابهام و سیاه از جامعه ایران منعکس میشد.

ها که غالباً نیز با سوءنیت همراه بود، به رفتارهای آثار این نوشته غیرعقلایی برخی متجددان ایرانی منجر میشد که یکسره ریشه بسیاری از مشکلات را در حجاب و عدم اختلاط زنان و مردان میدیدند و خواستار رفع آن بودند. شاید به همین دلیل نیز تا سالها قرهالعین، از پیروان باب، به عنوان رنی شاخص، شجاع و روشنفکر معرفی میشد؛ چرا که وی ناگهان تصمیم گرفت بدون حجاب میان مردان ظاهر شده و به جلوهگری بپردازد. او از چه رو

دست به این کار زد؟ آیا مطابق با آهین و تعلیمات باب بود؟ آیا دچار اختلال فکری شده بود؟ پاسخ چندان روشنی به این سؤالات داده نشد.

بیشترین دلایلی که در حمایت از حجاب برداری مطرح میشد، لزوم حضور فعال زن در اجتماع و عرصه‌های مختلف فرهنگی، اقتصادی، سیاسی بود. اما دقت در تاریخ این دوره نشان میدهد که زن در تمامی این عرصه حضوری قدرتمند داشت. متأسفانه این موضوع به عمد یا سهو مورد غفلت واقع شده است.

در آن ایام تاریک و ظلمانی « : مورگان شوستر در اختناق ایران میگوید [هنگامه اولتیماتوم روس به ایران] که اوهام مردم در تردید بود که آیا مجلسی باقی خواهد ماند یا منفصل میشود؟ زنان ایران با هیجان و حرارت قلبی برای محافظت آزادی و محبت فوق‌العاده وطن خود، آخرین اقدامی که آنان را بر مردان تفوق و برتری دادند و دلیل بر شجاعت شان بود، به عرصه ظهور رساندند. شهرت داشت که و کلاء و نمایندگان در چند جلسه سری مجلس قرار داده بودند که مطالبات روسها را تسلیم نموده و راضی شوند. باراریان و اهالی پایتخت فرقه فرقه شده بودند، در این صورت ملیین و کلاء را چگونه به اداء وظایف خودشان مجبور میتوانستند بکنند؟ در این موقع زنان ایران جوابی مهیا نموده و سیصد نفر از آن جنس ضعیف از خانه و حرمسراهای محصور با فروختگی بشره که از عزم ثابتشان خبر میداد، بیرون آمده در حالی که در چادرهای سیاه و نقاب‌های مشبک سفید مستور بوده و ح رکت نظامی مینمودند، بسیاری از ایشان در ریر لباس یا آستین‌های خود طبانچه پنهان

داشتند یکسره به مجلس رفته و در آنجا جمع شده و از رهیس مجلس خواهش نمودند که تمام آنها را اجازه دخول دهد. رهیس مجلس به ملاقات نمایندگان ایشان راضی شده، در اطاق ملاقات با رهیس مقابله کرده و طرف مذاکره شدند. به این خیال که مبدا خود یا همراهانشان مطلب و مقصودشان را درست ملتفت نشوند، آن هیئت مادران و روجات و دختران محجوب ایرانی، طپانچه های خود را برای تهدید نمایش داده و نقابها را پاره کرده و دور انداخته و اراده عزم آخری خود را اظهار و اعتراف کردند که اگر وکلاء مجلس در انجام

فراهض خود و محافظت و برقرار داشتن شرف ملت ایران تردید نمایند، مردان

۱. و فررندان و خودمان را کشته و اجسادمان را همین جا میانداریم

۱. مورگان شوستر؛ اختناق ایران (ترجمه موسوی شوشتري)؛ تهران ۱۳۴۴؛ ص ۲۴۱

در بحثهای اقتصادی و فرهنگی نیز، تاریخ گویای این مطلب است که

رنان همیشه در معیشت، اقتصاد جامعه و تعلیم و تربیت نقش محوری داشتند.

پیچیدهتر شدن رواب اجتماعی، اقتضاء میکرد تا شکل حضور رنان تغییر کند.

پس از مشروطیت و به دلیل امکان ضب بیشتر حوادث تاریخی، حضور رنان

در سطح جامعه، بیشتر و متنوعتر عیان شد. رنان در عرصه های فرهنگی،

آمورشی، سیاسی، اقتصادی و ... فعالیت داشتند. تأسیس مدارس، تشکیل

اتحادیهها و انجمنها، درج مقالات و مطالب انتقادی از عملکردهای سیاسیون

در روزنامهها، روزنامهنگاری، تأسیس روزنامه، حضور در کارگاهها و

کارخانها و مزارع؛ همه نشان دهنده حضور رنان در جامعه است که در تمامی

این عرصهها، رن با حفاک حجاب و حریم امن خود شرکت داشته است. چه

بسیار رنان فرهیخته و روشنفکری بودند که با حفاک حجاب و پای فشردن به

رعایت حریم جامعه، در تمامی عرصههای اجتماعی فعال بودند. رنان با اعتقاد،

ار رواج برخی ببند و باریها که سست شدن مبانی فکری و الزامات اخلاقی

را در پی داشت، انتقاد میکردند و رواج این روشها را نه تنها مانع پیشرفت

اجتماعی و فرهنگی میدانستند که اساس و بنیان خانواده و اجتماع را نیز در

خطر میدیدند.

روزنامه شکوفه، اولین روزنامه رنان در ایران، درباره رواج برخی

ناهنجاریها در جامعه چنین نوشته است:

این چه رفتار و حرکاتی است که بعضی از رن‌ها یا بعضی از مردها دارند... »
به چه طریقه و مذهب صحیح است که در معبر عام، قرق اسلامی را شکسته،
پرده اسلام را دریده، بدون پرده و حجاب، فتح هر باب کرده و بر ضد آیه
شریفه (ولا یبدین رینتهن الا لبعولتهن؛ باید ظاهر نسارید ریور و رینت های
خودتان را مگر ار برای شوهران خودتان؛ خانمها هر چند ریور و رینت و
لباسهای شیک و خودسازی دارند، ار برای مردهای نامحرم در بارارها و
خیابانها و معبرها دارند. با آن حرکات و سکنات مخصوص و ار این رن ها
بدتر، آن جوانان بیغیرت، بیعصمت، لامذهب میباشند که خودشان را مانند

ص: ۲۳

رنان می سارند و هی شرم و حیا ار خدا نمی کنند و ار مردم خجالت

۱... نمیکشند

(. ۱ رورنامه شکوفه؛ مریم عمید (مزینالسلطنه)؛ ش ۱۵؛ س اول) ۱۳۳۱ ه. ق (ص ۵۸ ۵۹

رضا پهلوی و یز شکل سازی جامعه

دلایل و استنادات رضاخان برای رفع حجاب، حضور رنان در عرصه های

فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، و نیز حضور در عرصه های تمدن دنیا و

ریباساری چهره اجتماعی بود. حکومت های ایران، ترکیه و افغانستان در یک

محدوده زمانی و البته ترکیه رودتر، تغییراتی در جامعه دادند که به رن پذیری

آن ار اروپا منجر شد. ار جمله این اقدامات اسلام ردایی و رفع برخی قیودات

بود که جامعه اسلامی را ار غیر، متفاوت میساخت. یکسانساری شکل ظاهری

پوشش جامعه نیز با ار بین بردن لباس ملی و پوشش اعتقادی، ار جمله این

اقدامات است. عامل این اقدامات در ترکیه مصطفی کمال، در افغانستان امان

الهخان و در ایران رضاخان بود.

«، رضاشاه بعد ار مسافرت ترکیه به نزدیکان، و رراء و گوش به فرمانانش

ضمن اشاره به پیشرفت سریع ترکیه، ار رفع حجاب رن ها و آرادی آنها

صحبت و تشویق می کرد تا اوایل خرداد ۱۳۱۴ که یک رور هیئت دولت را

احضار کرد و گفت ما باید صورتاً و سنتاً غربی بشویم و باید در قدم اول

کلاهها تبدیل به شاپو بشود و نیز باید شروع به رفع حجاب رنها نمود و چون

برای عامه مردم دفعتاً مشکل است اقدام کنند، شما و رراء و معاونین باید

پیشقدم بشوید و هفته های یک شب با خانمهای خود در کلوپ ایران مجتمع

بشوید... و به حکمت، وریرِ فرهنگ، دستور داد که در مدارس زنانه معلمان و دخترها باید بدون حجاب باشند و اگر زن یا دختری امتناع کرد او را مدرسه «... راه ندهند

کند: مهدیقلی هدایت ضمن اشاره به این روش و نقد آن اضافه می
رضاشاه از تمدن اروپایی آنچه ظاهر بود بدون توجه به اصالت تمدن آنان «
گرفت.

در مسافرت به ترکیه، کیفیت مجالس، شاه را درخ تأسی صرف
انداخت و تشبه به اروپایی. در این اوقات روری به شاه عر کردم، تمدنی

ص: ۲۴

که آوارهاش عالمگیر است دو تمدن است. یکی تظاهرات در بولوآرها، یکی تمدن ناشی از لاباتوارها. و تمدنی که مفید است و قابل تقلید، تمدن ناشی از لاباتوارها و کتابخانههاست. گمان کنم به این عمر من ت وجهی نفرمودند. آثاری که بیشتر ظاهر شد تمدن بولوآرها بود که بیشتر به کار لاله‌رار می‌خورد و «مردم ببیند و بار خواستار آن بودند» (۱)

قانون متحدالشکل کردن لباس در ۱۰ دی ۱۳۰۷ صادر شد و طی آن قرار بر یکسان ساری البسه اتباع ایران گذاشته شد، البته با استثنایایی. این قانون مردان را ملزم می‌کرد که لباس عادی و محلی خود را کنار گذاشته و از لباس مخصوص دولتی و کلاه مخصوص استفاده کنند. تخلف از این قانون جریمه و جزای نقدی داشت.

۱۳۰۸/۴ / سند نمره ۱۳۶۶ ی ۵

اعلان

برای اطلاع عموم م نویسد: یکصد عدد کلاه از وجه جرائم [از کسی ان که لب متحدالشکل نداشتند و عمومای هم از افراد متوسط و فقیر جامعه بودند] خریداری شده و در بلدیة حاضر است، اشخاص ب بضاعت که قادر به تهیه لب نیستند به اداره نظمیه یا بلدیة مراجعه نمایند تا بیه ننهیا کیلاه مجان داده شود. (۲)

محل امضای حکومت شاهرود و بسطام

سند دیگری با مضمون دستورالعمل متحدالشکل کردن لباس افراد جامعه در طبقات مختلف فقیر، غنی، شهری و روستایی است.

-
- ۱- مهدیقلی هدایت (مخبر السلطنه)؛ خاطرات و خطرات؛ چاپ دوم؛ تهران؛ ص ۳۸۲
 - ۲- تغییر لباس و کشف حجاب به روایت اسناد؛ مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات؛ ۱۳۷۸؛ ص ۳۶

اعلان

چون زم است در این موقع تغییر کلاه و استعمال کیلاه بین المللی ، رسوم و نداب استعمال نن هم کاملای رعایت شیود. لیذا زم اسیت عمیوم طبقات مندرجات ذیل را رعایت نمایند:

۱. کاسز کلونیال که منحصرای از دو رنگ سفید و خاک خواهد بود

فقط در ایام تابستان و تا موقع غروب نفتاب استعمال م شود.

۲. انواع کلاههای حصیری و پاناما مخصوص تابستان است.

۳. انواع شاپوها، کپ و غیره در تمام فصیل، شیب و روز استعمال

م شود مگر در مواقع رسم .

۴. در مواقع ورود به اتاق حتماً باید کلاه را بردارید بپیرای احترام

کامل، البته بایست کلاه را در خارج از اتاق بگذارند و در مواقع

دیگر ممکن است دست بگیرند.

۵. در مواقع برخورد در خیابان و معابر عموم برای اجیرای مراسم

تعارف شخص کوچکتر (چه از حیو مقام و چه از لحاظ سین)

بایست کلاه خود را برداشته پس از ادای همان مراسم از طیرف،

مجددای کلاه را بر سر بگذارند.

۶. در مواقع که چند نفر در نقطیه [ای] جمیع هسیتند و بیا عبیور

م نمایند، چنانچه شخص خارج برسد کیه بیا بیز نفیر از نن

جمعیت نشنای داشته باشد موقع که مبادلہ تعارف و سلام بین

نن دو نفر بوسيله كلاه م شود سايرين بايد به احترام رفيق هميراه
خودشان به شخص كه جهت ننها احتراماي كياه برداشته، كياه
خود را بردارند.

۷. رعايت نظافت شرط حتمي اسيت و حتي امكان بايد لبيا
اشخاص پاكيزه و اطو كشيده و صورت ننهيا تراشيده باشيد. از
انتخاب رنگهاي ناجور و زننده براي لبيا و پيراهن خيودداری
نمايند. استعمال كلاه سفيد و گيوه با لبيا سياه كيه غالباي ديده
م شود پسنديده نيست. كراوات به مقتضاي فصل بايد متناسب با

ص: ۲۶

لبا باشد. استعمال کراوات یا پاپیون سیاه یا سفید در موقع

عادی خلاف تربیت است.

۸. کسان که تاکنون در تغییر کلاه خود اقدام ننموده‌اند زم است

فورای کلاه خود را تبدیل به کلاه بینالمللی نموده و بیه معیادیر

غیرموقع از قبیل نبودن کیلاه و غیره متعیدر نشیوند و ار میورد

مواخذة واقع خواهند شد. (۱)

حکومت و رئیس بلدیة بندر جنس

در بحث حجاب برداری و متحدالشکل کردن لباس افراد جامعه، حتی

لباسهای محلی نیز مشمول این ممنوعیت قرار گرفته و استفاده از آن موجب

جریمه و جزای نقدی و حبس میشود.

سند: وزارت داخله ی حکومت کل بنادر و جنضایر خلیی ایران و دشیت و

دشتستان

۱۳۱۰. نمره ۳۳۱/۱۱/ تاریخ: ۱۱

مقام محترم حکومت جلیله بنادر و دشت و دشتستان دامت شوکته

عطیف بیه نمیره ۲۶۲۸، محترمیای معیرو می دارد در شیهر لبیا

متحدالشکل جاری است ول در خارج شهر موکول بیه سیرکوب میرهیای

بلوچ است که کاملاى مانع و مخالف لبا هستند و تیا انیدازه ای هیم تهیه

لبا برای ننھا اشکال دارد. امیدوارم پس از اندک وقتی اھیال جاشیز

کهنه و غیره هم ملبس بشوند (۲)

کفیل حکومت و رئیس نظمیه جاشزی رهسپار

-
- ۱- تغییر لباس و کشف حجاب به روایت اسناد؛ مرکز بررسی اسناد تاریخی و رارت اطلاعات؛ ۱۳۷۸؛ صص ۶۱ ۶۲
 - ۲- واقعه کشف حجاب...؛ به کوشش سارمان مدارک فرهنگی و مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر؛ ۱۳۷۱؛ ص ۷۸

عدم استقبال از قانون متحدالشکل کردن لباس، علیرغم شدت و غلظت دستورات آن در تمام کشور به چشم میخورد، اما با گزارشهای نادرست، در مرکز چنین مشتبه شده بود که قانون کاملاً اجرا شده و دستورالعمل کشف حجاب بدون در نظر گرفتن شرای، به موقع اجرا گذاشته شد.

وزارت داخله ی حکومت کل بنادر و جزایر خلی ایران و دشت و دشتستان

سیواد راپیرت نظمیه بوشیهر بیه حکومت کیل بنیادر نمیره ۵۲۷۳

۱۳۱۰/۱۱ / مورخه ۱۵

بطوری که خاطر مبارک مستحضر است و قبلا ی به عر رسیده، سیابق

بر این نسبت به اجرای قانون لبا متحدالشکل در بوشهر و بنیادر چندان

توجه نشده بود و اکثرای از اهل از طبقات مختلفه بیه غیر از ییز عیده

معدودی، هنوز عبا و شال و قبای راسته و کلاههای قدیم را دارا بودنید و

اخیرای از پن شش ماه قبل به این طرف، با یز جدیت تام و تمام و بدون

تظاهرات، با حالت متانت و نضاکت هم اجرای قانون شده و هم اینکه تمیام

طبقات بدون اکراه و تأمل به خودی خود حسن استقبال کیرده و بیا کمیال

رغبت و بروز احساسات نسبت به ترقیات مملکت ... تغییر لبا دادهاند. (۱)

همانطور که پیش از این گفته شد، مقدمات حجاب برداری بایستی با

استدلال امکان حضور رن در اجتماع و عرصه های مختلف فرهنگی، اقتصادی،

سیاسی، به تدری فراهم میشد.

متحدالمآل وزارت داخله ی نمیره ۱۶۲۳ بیه تیاریخ ۲۷ نذر ۱۳۱۴ ی

در تعقیب متحدالمآل نمره ۱۴۴۲ لضمای تذکر می دهید اصیلا وضع

نسوان و تربیت یک از مهمترین اصلاحات اجتماع بیه شمار می رود.

ص: ۲۸

۱- واقعه کشف حجاب...؛ به کوشش سارمان مدارک فرهنگی و مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر؛ ۱۳۷۱؛ صفحه ۷۶

مادام که نصف جامعه مسیتور و از برکیت علیم و تربیت و زنیگان
اجتماع ، خارج و دور باشد به اصطلا عوام (ضعیفه) ناقصالعقل بیش
نبوده مانع ترقیات و تمدن مملکت خواهد بود. بنابراین در درجه اول حکام
و مأمورین دولت که عهدهدار اداره کردن حوزه مأموریت م باشند باید بیه
تمام معن به اهمیت این معن پ برده خود را نماده و وظیفهدار اجرای این
منظور بدانند و با یز عضم راسیخ در پیشرفت نن کوشیش نمایند. زن
جاهل و پردهنشین قادر به حفظ حیثیت و شیرافت خیود نبوده، همیشه
دستخوش مردها بوده و نم تواند کمک برای عائله و شیوهر خیود باشید.
دائمای محتاج به یز قیم و صاحب خواهد بود. اگر زن تربیت شده و داخل
اجتماع باشد بهتر م تواند امور خانوادگ و منیافع خیود را اداره کنید و
پشتیبان حقیق برای مرد خود باشد...[\(۱\)](#)

در سند دیگری این تصور القاء میشود که پوشش بدون حجاب و در واقع
لباس متحدالشکل موضوعی است که سابقه قدیمی در میان ایرانیان داشته و در
واقع بارگشت به همان نوع پوشش قدیمی ایرانی است.

۲۵ نذر ۵۱۵۶۱ / متحدالمآل وزارت معارف به شهرستانها نمره ۱۷۲۲۴

۱۳۱۴

[در ابتدای سند بعد از شمردن شمهای ار وضعیت عقبماندگی ایران که
باعث اصلی آن را حجاب مطرح میسارد، اضافه میکند] مخصوصای باید سع
نمائید که گوشضد شود لباس که امروزه نسوان عالم م پوشند همان لباسی
است که از قدیما یام در مملکت ایران معمول بوده و تیا دو قیرن بعید از

اسلام نیض متداول بوده است و به همان ترتیب است که در شریعت مقید

اسلام در موقع عبادت مانند صلوه و ح امر شده است... (۲)

مدتی قبل از ابلاغ رسمی دستورالعمل کشف حجاب و جهت اجرای

مقدمات آن، تشکیل انجمنی در دستور کار قرار گرفت تا خ انمها بتوانند به

ص: ۲۹

۱- واقعه کشف حجاب ...؛ به کوشش سازمان مدارک فرهنگی و مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر؛ ۱۳۷۱؛ ص ۹۶

۲- خشونت و فرهنگ ...؛ سازمان اسناد ملی ایران؛ ۱۳۷۱؛ صص ۳۲

اینگونه فعالیتها پدیدارند. این انجمن باروی تبلیغی رفع حجاب در میان اقشار مختلف بود.

در ۲۲ «: بدرالملوک بامداد از اعضای کانون بانوان چنین مینویسد
اردیبهشت ۱۳۱۴ به اشاره اعلیحضرت رضاشاه کبیر و با دعوت وریر معارف
وقت آقای علی اصغر حکمت، عدهای از زنان فرهنگی، انتخاب و به محل
دارالمعلمت در کوچه ظهیرالاسلام دعوت شده، به آنها گفته شده که مأموریت
دارند تا جمعیتی تشکیل بدهند و اساسنامه آن را به نظر وریر معارف برسانند.
با حمایت دولت پیشقدم نهضت آزادی زنان ایران باشند. این جمعیت در
« جلسات بعد نام کانون بانوان را برای خود اختیار کرد. (۱)

کشف حجاب با حضور رضا شاه، همراه با ملکه و دختران خود در مراسم
افتتاح دانشسرای مقدماتی در رور ۱۷ دی ۱۳۱۴ رسمیت یافت. این حرکت با
مخالفت عامه مردم و استقبال افرادی چند مواجه شد. در بخشی از یک گزارش
۱۳۱۴ آمده است:

۱۰/۱ / اصفهان در ۲۴

اگرچه قسمتی از محصلات از چند رور به این طرف در مدارس حاضر...»
نشدهاند، ولی تقریباً اطمینان حاصل است که تمام آنها با وسایل مقتضی که
(۲) جالب توجه آن که دستور... اتخاذ شده است به محل خود عودت نمایند
کشف حجاب با پشتوانه استدلال حضور بیشتر زنان در حوزه فرهنگی به اجرا
درآمد ولی چنانچه قابل پیشبینی بود، نتیجه عکس بخشید.

۱۳۱۴ به ۱۱/ در گزارش دیگری که از طرف حکومت اصفهان در ۱۹

رہیسالورراء ارسال شدہ، میخوانیم:

ار دیورور مسئلہ عدم قبول رنہای با چادر در درشکہ و اتوبوس ہا بہ ...»

موقع اجراء گذاشتہ شد. در جلسہ آتیہ کہ در کارخانہ وطن منعقد خواهد شد

و بار ار یک ہزار نفر دعوت خواهد شد اینطور در نظر گرفتہ شد کہ دیگر ار

ایراد خطبہ و غیرہ صرفنظر شدہ فق بہ معرفی یکدیگر و جشن پرداختہ

«. شود (۳)

ص: ۳۰

۱- بدرالملوک بامداد؛ رن ایرانی ار انقلاب مشروطیت تا انقلاب سفید؛ ۱۳۴۸ ؛ ابن سینا؛ ص

۲- خشونت و فرہن ؛ ص ۵۳ ۵۴

۳- خشونت و فرہن ؛ ص ۵۵

ادعای حکومت این بود که امکان حضور بیشتر رن در اجتماع به وسیله کشف حجاب فراهم خواهد شد، اما شواهد نشان میدهد که این حضور، تنها به شرکت در جشنها خلاصه شده بود.

همانگونه که گفته شد، بسیاری از گزارشات دروغ و یا غلو آمیز بوده و تصمیمگیریها براساس همین گزارشات انجام میشد.

سند:

۱۳۱۴/۱۰/تلگراف گرو و تیکان تپه به تهران ی ۱۳

تبلیغات که به عمل نمده روز عید رمضان در حضور عمیوم طبقه ...»
حت علامات، مفاسد حجاب و محسنات رفع نر را بیان به کلمه واحد میورد
تصدیق، روز دهم از طرف خانم بنده از تمام طبقات مختلفه نسیوان بیرای
دادن کنفرانس دعوت شده بود قریب چهارصد نفر از خانمها بیدون چیادر
مکشوفای وارد سالن کنفرانس، پس از نطق مفصل عده قلیل کیه بیا چیادر
بودند چادرها را برداشته و با شادی نیات حسنه اعلیحضرت همیایون را در
ترق طبقه نسوان شکر گضار و با هلله زنیده بیاد اعلیحضیرت از سیالون
خارج، تاکنون نصف شهر رفع حجاب و بقیه هم قریبای کفن سیاه را از خود
«... در خواهند کرد(۱)

در بیشتر اسناد کشف حجاب، تاکید بسیار بر حضور زنان در کنار مردان و در مجالس جشن است. به نظر میآید مقصود اصلی از حضور رن در دایره تمدن، وجود آنها در گاردن پارتیها و کلوپها است.

سندی از مفتش کل شهرداریها را که برای بازدید به مناطق مختلف رفته

مرور میکنیم.

برای اختلاط بانوان مذکور [منطقه تیکان تپه] و اعتیاد آنها به معاشرت با...»

همدیگر و مشاهده این که نیا مخالفت و خودداری از کیدام طبقه شیروع

م گردد و عدم پیشرفت مربوط به چه علت و چه طبقهای است. جشنهای

«... به نام جشن اعتیاد بانوان به رفع حجاب منعقد نمودم (۲)

ص: ۳۱

۱- خشونت و فرهنگ ؛ ص ۴۶

۲- خشونت و فرهنگ ؛ ص ۴۸

اقدامات متفاوتی برای برداشتن حجاب صورت می‌پذیرد. تصور می‌شد

برای اجرای این قانون نیازی به استفاده از رور نیست، اما به تدری اجبار، الزام و خشونت به کار گرفته شد.

در ماده ششم از دستورالعمل حکومت خراسان به نیشابور توصیه اکید به رفتار توأم با نرمش به چشم می‌خورد.

این اقدامات باید خیلی عاقلانه و با متانت و بدون این که کسی را عنفاً

(۱) مجبور به کشف حجاب نماهید مجری گردد

در دو سند ذیل، برخی از الزامات و اجبارهای پنهان، به خوبی نشان داده شده است:

در برداشتن چادر باید همه قسم مساعدت نموده و نسبت به اعضای ...»

دوایر دولت مراقبت نمایند از دعوتهای که از ننهیا می‌شود حتمیای بیا

خانمهای خود حاضر شده... هر گاه یک از مستخدمین مالیه بدون خیانم و

یا خانم با چادر باشد فورای به موجب این حکم نن شخص را منتظر خیدمت

«... کرده (۲)

و در سند دیگر:

یا این که پس از رفتن به مجالس دعوت مجددای خانمش چادر استعمال...»

(۳) «۱۳۱۴/۱۱/۱۸ / نماید فورای باید او را منتظر خدمت نمود... [۱۸

پرداخت مساعده برای تهیه لباس متحدالشکل برای خانمها یعنی پالتو و

کلاه و کفش و لباس رسمی دولتی برای آقایان، راه دیگری بود که دولت در

پیش گرفت:

این مساعده به اشخاص متأهل و به منظور تهیه وسایل برداشتن چادر ... »

خانمها داده م شود باید مراقبت نمائید کیه مساعده مضییور حتمیای بیه نن

«... مصرف برسد. (۴)

ص:۳۲

۱- خشونت و فرهن ؛ ص ۵

۲- خشونت و فرهن ؛ ص ۸

۳- خشونت و فرهن ؛ ص ۱۶ .

۴- خشونت و فرهن ؛ ص ۸

به صراحت « کشف حجاب » در چند دستورالعمل عدم استفاده از عبارت « تربیت و تجدد نسوان » خواسته شده و به جای آن توصیه شده از عبارت استفاده شود. همچنین تأکید بسیار دستورالعملها استفاده از پوشش اروپایی برای تمام زنان اعم از شهری و روستایی و عشایر بود. حتی استفاده از لباسهای محلی که چادر نیز به همراه خود نداشت، ممنوع بود. روسری و چارقد هم که به چادر و چاقچور ارتباطی نداشت، مشمول این ممنوعیت شده و میبایست برداشته میشد.

۱۳۱۵/۳ / حکومت عراق به رئیسالوزرات. ۱۸

وزارت داخله جناب نقای رئیسالوزرات... موضوع تربیت نسوان در رفع حجاب بانوان در اثر جدیت و اهتمام کامل اداره حکومت و شهریان در عراق پیشرفت مهم نموده در تمام معابر به هیچ وجه خیانم مستور دیده نم شود [در واقع هیچ خانم دیده نم شود] حتی در نتیجه انعقاد مجالس و جشنهای متوال معاشرتهای عمیوم و خصوصی بیه اتفاق بانوان تشکیل م شود ول یز قسمت از زنهای پریشان ب بضیاعت که اغلب کچل هم هستند [!؟] روسری نازک استعمال م کنند. در صورت که استعمال روسری هم مورد ندارد جلوگیری گردد. (۱)

۱۳۱۵/۳ / وزارت داخله حکومت کاشان نطنض و جوشقان ۱۳

اعلان

از قرار اطلاع بانوان با چارقد در معابر عبور و مرور می نمایند حتی بعضی ها بطور مضحز، خود را به اشیکال مختلیف و عجیبی در نورده و

مستورم دارند چون ادامه این وضعیت غیرمطلوب و باعیو مسیتولیت

است، اکیدای مقرر م گردد که باید زودتر این رویه متیروک و هییچکس از

بانوان نباید به چارقدر معابر دیده شوند. لهذا از تاریخ نشر اعلان ال پن

روز اگر به وضعیت فعل ادامه دهند، شدیدای تعقیب خواهند شد. (۲)

امضا. لسان سپهر. حکومت کاشان

ص: ۳۳

۱- خشونت و فرهن ؛ ص ۵۲

۲- خشونت و فرهن ؛ ص ۲۲۷

سندی درباره ممنوعیت استفاده از لباس محلی چنین است:

۹۰۰۸ سند ۱۳۱۴/۱۱/۲۰

ریاست دفتر مخصوص شاهنشاهی در بیدو جریان نهضت بیانوان

کردستان و حاضر نبودن کلاه و لبا زنانه به حد کفایت برای عیده ای از

بانوان طبقه سوم ننجاء، با لبا محل (کردی) ترک چادر نمایند، تیا بعید

بتدیری تهیه کیلاه و لبا نموده و هیم صیورت سایر بیانوان شیوند.

حسبا مر به حکومت جوابای دستور داده شد پیس از اینکيه بیانوان تیرک

چادر کردند باید حتمای کلاه اروپای استعمال نمایند و اگر اجازه داده شیود

که ننھا همان لبا و کلاه کردی محل خود را نگهدارند، تغییر نن در ثان

مشکل خواهد شد. اینز حکومت جواب م دهد در اجرای نیات مقید

ملوکانه با نهایت افتخار اقدام شده و نهضت بیانوان کردستان بخیب در

جریان و پیشرفت است. (۱)

برومند

در ابتدا مسأله رفع حجاب به عنوان این که مغایرتی با احکام اسلامی

ندارد، مطرح میشده ولی به تدری اصراری بر این ادعا نبود. در ممنوعیت

حجاب، روسری هم مشمول این منع، قرار داشت. حتی حریم اماکن مقدسه در

این دستورالعمل مستثنی نشده بود.

سند:

. مشهد ایالت نمره ۳۶۴

به عر رسید مقررات خاص برای مجیالس روضیه وضع نشیده در

صورت که زنها ب حجاب به نستانه م روند، قائل شیدن ترتیب خاصی
برای مجالس روضه و ورود به مساجد سیورت نیدارد، مخصوصیای بسیتن
دستمال به سر که هیچ مورد ندارد، ممنوع است. اگر میسر است ترتیب بیه
مجالس روضه بدهید که روی صندل و نیمکت مرد و زن بنشینند. (۲)

ص: ۳۴

۱- واقعه کشف حجاب؛ ص ۱۳۲

۲- واقعه کشف حجاب؛ ص ۱۴۴

در مقابل دستور کشف حجاب و اعمال آن، عکس العمل هایی ار سوی علماء وقت و طلاب علوم دینی در قالب خطابه و وعک دیده میشد که اغلب نیز به رندان و یا تبعید آنان میانجامید. اعتراضات علمای برجسته نیز به نحوه رفتار مأمورین با خانمها به تخطئه آنها میانجامید.

وزرات کشور اداره کل شهریان

رونوشت

پاسخ حضرت نقای نخستوزیر به حضرت حجتا سیلام نیت الله نقیای

۲۰ نخسیت وزیر /۱۰/ حاج سید ابوالقاسم کاشان دامت اقباله. تیاریخ ۱۹

ع ر م شود.

۲۰ وصول یافت. این جانب از روزی کیه /۱۰/ نامه شریف به تاریخ ۱۹

مصدر خدمت شدم، در این باب به شهریان سفارش کیردم کیه متعیر

کس نشوند و از قراری که شهریان اظهار م دارد به همین دسیتور رفتیار

م شود. این که شاکیان نوشتھاند پاسبانها در کوچھھای خلیوت متعیر

زنها م شوند بعید به نظر م نید، زیرا که در کوچھھای خلیوت پاسیبان

گماشته نشده است. در هر حال به جای این که شکایت کل کنند، خیوب

است اگر واقعی موردی پیدا م شود که کسی بیه زنی تعیر کنید، بیه

شهربان یا خود اینجانب اطلاع بدھند تا اقدام زم بشود. (۱)

با تجدید عوالم

خلوص محمدعل فروغ

بدرفتاری که برای کشف حجاب به وسیله عمال حکومتی اعمال میشد در

گزارشات و اسناد بسیاری آمده است. در دوره ۶ ساله عمر اجرای این

العمل در دوره پهلوی اول، احجافات بسیاری بر مردم روا شد که دستورنمونهای ار آنها چنین است:

ص: ۳۵

۱- واقعه کشف حجاب؛ ص ۳۹۸

بعدالعنوان به عر م رسانیم در این موقع که اراده شاهنشاه بیر پاییه
قانون مشروطیت استوار، زبان و قلم نژاد، شما نمایندگان ملیت می توانیید
برای بیچارگان و ستمدیدگان دادرس فرمائید. متأسفانه نچه در رادیو هیا
شنیده و روزنامهها مطالعه م شود، هیچ اسیم از ظلم و ستم هیای کیه
چندین سال است به ما بیچارگان شده، نیست که بواسطه یز روسیری بیا
چادر نماز در محلهها حت از خانه به خانه همسایه طوری در فشار پاسبان
و مأمورین شهربان واقع بوده و هنوز هم هستیم که خیدا شیاهد اسیت از
فحاش و کتر زدن و لگد زدن هیچ مضیایقه نکیرده و نمی کننید و اگیر
تصدیق حکمات نژاد بود از نمار معلوم م شد که تا بحال چقدر زن حاملیه
و مریضه بواسطه تظلمات و صدمات که از طرف پاسبانها به ننها رسیده،
جان سپردند و چقدر از تر و حر فل شدند و چقدر مال ما را به اسم
روسری و چادر نماز به غارت بردند و چه پولهای از ما به هیر اسیم و
رسم گرفته شده. خدا م داند اگر یز نفر از ماها با روسری یا چادر نماز
به دست یز پاسبان م افتاد مثل اسرای شام با ماها رفتار م کردند. بهترین
رفتار ننها با ماها همان چکمهها لگد بردن و پهلوی ما بود و اگیر بیه پیول
گرفتن قانع نم شدند یا پول نداشتیم به ننها بیدهیم میا را بیه شیهربان و
کمیسر م بردند اذیت ما بیشتر و مخارج ما زیادت. لذا اسیتدعای عاجضانیه
داریم او ی انتقام ما ستمدیدگان را از این جابران بکشید و بعید هیم نژادی

حجاب به ما بدهید. کما اینکه در ممالز اسلام حجاب معمول است، بیه
علاوه در انگلستان و هندوستان که نقدر ادیان مختلف هسیت مخصوصیای
مسلمانان دارای حجاب هستند.

لذا از نمایندگان محترم مسلمان کلیه ملت ایران استدعا داریم استرحامای
حال دیگر است دست ظلم و تعدی و شکنجه از سر میا زن هیای مسیلمان

ایران کوتاه و ماها را نزاا فرمایید. (۱)

ص: ۳۶

۱- واقعه کشف حجاب؛ ص ۳۸۶

در خاتمه با تقدیم احترامات امضای جمع از زندهای یضد

با فرارسیدن شهریور ۱۳۲۰ و خروج رضاخان از ایران، کشف حجاب وارد

مرحله تارهای شد و در دوره پهلوی دوم علیرغم اعلام ظاهری لغو اجباری

کشف حجاب، عملاً این قانون پیگیری شده و با مخالفین به شدت برخورد

میشد.

والسلام

ص: ۳۷

سخنرانی دکتر مهدی صلاح / جاب زدای در اندیشه تن چند از منورالفکران و مقدمات اعلام کشف حجاب در ایران

جمله‌های است مشهور که تاریخ ایران تاریخ مذکر است و در آن مرد همواره یکه تار میدان بوده است. این تاریخ را مردان به وجود می آورند، میسارند، ادامه می‌دهند و سرانجام نیز متن کتاب به دست مردان نوشته و تدوین می‌گردد.

این سخن گرچه خالی از غلو نیست، اما نشان از واقعیتی است که در بسیاری از موارد، رن در ایران، به عنوان یک عضو ار هیأت اجتماعی مطرح نبوده و در خارج از منزل هم چندان نقشی نداشته است. به همین علت، به دنبال رورنهای بود تا در جامعه، به هر طریق ممکن، خود را مطرح نماید. این رورنه در دوره اخیر بیشتر به دست اندیشه‌گران مشروطه که کم و بیش با تمدن و فرهنگ غرب آشنا شده بودند و با شعار حجاب ردایی خود را نمایاند. اینان راه‌هایی از عقبماندگی رن ایرانی و گام نهادن وی را در مسیر ترقی، رفع حجاب فر نموده و نخستین گام که برداشتن روبند و نقاب بود، برداشتند. بدین وسیله قبل از تغییر سلطنت از قاجار به پهلوی، زمینه برداشتن چادر نیز فراهم گشت.

تغییر سلطنت در ایران و اقدامات تجددگرایانه رضاشاه پهلوی، این روند را تسریع بخشید تا جاهیکه به عنوان یکی از محورهای اساسی سیاست فرهنگی دولت وی جای گرفت. با تمهیداتی، در ۱۷ دی ۱۳۱۴، از سوی

خانواده شاهنشاهی و شخص شاه کشف حجاب رسماً اعلام شده و داشتن حجاب منع گردید.

علیرغم این اقدام، همچنان که در ادامه بحث خواهد آمد، این رضاشاه نبود که اندیشه کشف حجاب، حجاب ردایی و حرکت به سمت فرهن برهنگی را مطرح ساخت. رضاخان تنها این اندیشه را در سطح گسترده ای عملی ساخت. این، منورالفکران جنبش مشروطه خواهی بودند که اندیشه حجابردایی را مطرح ساختند.

یکی از متقدمان، میرزا ملکمخان بود. وی اعتقاد داشت که نه تنها باید در حوزه تکنیک و تکنولوژی از غرب تقلید کرد، که در حوزه روابط اجتماعی غریبها به همان میزان که در صنایع « نیز تقلید ضروری است. به ادعای وی «. پیشرفت کردهاند، به همان نسبت نیز در روابط اجتماعی پیشرفت نمودهاند و تبدیل و نقش « حقوق رنان « از منظر این افراد، یکی از این رمینها سنتی آنها به نقش مدرن در اجتماع بود. یکی از شیفتگان تمدن جدید غربی که اصل حجاب را نیز مورد حمله قرار میدهد، میرزا فتحعلی آخوند راده است. وی در خصوص تمدن غرب معتقد است:

مردم آسیا حریت کامله را یکبارگی گم کرده اند و از لذت مساوات و « نعمت حقوق بشریت کاملاً محرومند. بر شما لارم است که بزرگ خود (یعنی غرب) را بشناسید، همیشه به امر و نهی او مطیع باشید و رسم بن دگی و آداب آخوند راده طرفدار تغییر خ فارسی به لاتین نیز بوده «. انسانیت را یاد بگیری است.

کسانی که بعد از این اخلاف ما در «: آخوندزاده درباره حجاب میگفت
«. دین اسلام بانی پروتستانتیزم خواهند شد، آیه حجاب را منسوخ خواهند کرد

وی درباره الگو گرفتن زنان ایرانی از غرب چنین اظهار نظر میکند:

«امروز در بعضی از دول غرب زنان را به امور مملکت داخل میکنند،»

«. چنانچه این رسم قبل از غلبه عربها در ایران جایز بود

درباره لزوم تساوی حقوق (زن و مرد) در ایران نیز گفته که:

«خرمندان جهان زنان را در جمیع حقوق بش ریت و آرادیت با.....»

«. مردان شریک شمردهاند

از دیگر افراد این طرز تفکر، میرزا آقاخان کرمانی است. وی بیشتر به

باستانگرایی توجه دارد تا غربزدگی. نگاه باستان گرایانه میرزا آقاخان به

سلسله‌های ایرانی قبل از اسلام، به ویژه هخامنشیان و ساسانیان، قابل توجه است. او معتقد است:

عظمت ایران با هخامنشیان آغاز گردید و کوروش مؤسس شوکت «
حقیقی ایران است. روح حکومتش آیین داد بود. با تأسیس دولت ساسانی
تاریخ ایران روشنی مخصوص یافت و قدرت ملت و حکومت و کیش همه
« خادم رهسپر مقصد واحد طبیعی ترقی گردیدند

در خصوص اسلام و آهین رند و برتری قاهر شدن برای آهین ررشت،
میرزا آقاخان مینویسد:

در عالم دیانت، قانون رند استوارترین آهیننامه های ارمنه سابقه بود و «
در اندیشه وی انتساب حجاب به «مدارش بر پروگرام و نظام ترقی قرار داشت
عربها نیز پیدا است. این در حالی است که مخیرالسلطنه چادر را رسم ایرانی ما
میدانند.

« منیره منم دخت افراسیاب، برهنه ندیده تنم آفتاب »

سخن مشهور وی در ضدیت با حجاب چنین است:

هر شاخه از درخت اخلاق رشت ایران را که دست میرنیم ریشه او «
کاشته عرب و تخم او بذر مزروع آن تاریان است. یکی از آنها حجاب
بیمروت رنان است. در ایران باستان، رنان با مردان شریک رندگانی بودند و
با هم مروده داشتند. حال هزار سال است رنان ایران مانند رنده به گوران
تاریان در ریر پرده حجاب و کفن جلباب مستور و در خانه ها چون کور
محجوب و مهجور گشته‌اند. روبندهای رنان نه رورنه تنفس دارد و نه منظره

وی پا را از این فراتر گذاشته و عمده مفاسد اجتماعی را به رو «... تجسس

بستن و حجاب رنان نسبت می‌دهد.

علیرغم آن که چنین اندیشه‌گرانی موضوع کشف حجاب را مطرح

کردند، اما اقدامات عملی حاکمیت در اواخر دوره قاجار و مخصوصاً می

رضاخان در تغییر پوشش رنان و مردان، بیش از نظرات ارائه شده مؤثر واقع

شد. هر چند اندیشه کشف حجاب، مقدمه‌های بر اقدامات عملی در این راستا

است.

بر این اساس، در این مجال اندک، ابتدا به تأثیر جریان نوگرایی بر پوشش

رنان ایرانی عصر قاجار اشاره می‌کنیم و سپس به بحث تقلید از الگوهای غربی

در پوشش مردان و رنان ایرانی عصر رضاخانی خواهیم پرداخت.

ص: ۵۷

تأثیر جریان نوگرایی بر پوشش زنان ایرانی دوره قاجار و ابتدای

سلطنت پهلوی

بر اساس آنچه که از منابع تاریخی برمیآید، تأسی از ظواهر اروپایی آن هم در مجموعه حرمشاهی به مسافرت ناصرالدین شاه به اروپا و مشاهده بالرینهای آنها بار میگردد. شاه بر آن شده بود تا رنان حرم را به شکل و شمایل آنها در آورد. یکی از شاهدخت‌هایی که تحت تأثیر لباس جدید (چسبان و نارک) قرار گرفت، تاجالسلطنه است که وی از مروجان رفع حجاب به شمار میآید و حجاب را سد راه ترقی و عامل تمام عیوب و مفسد اخلاق میدانند. چنان که تاجالسلطنه تحت تأثیر معلمش، به عقاید طبعیون متمایل شده و مینویسد:

اول کاری که کردم تغییر لباس دادم، لباس فرنگی، سربرهنه، در حالی »
که هنوز در ایران لباس فرم قدیم را داشته، پس از لباس، ترک نماز و طاعت را هم کردم. ریرا که با آستینهای تن لباسهای چسبیده وضو ساختن مشکل بود. هر چند وی بعدها از این طرز رفتار نسبت به حجاب اظهار ندامت و پشیمانی میکند، اما این نگرش، گفتمان مطرح در مشروطه شد. خصوصاً آن که جامعه رنان از حقوق اجتماعی برخوردار نبودند. به قول رنه دالمانی در ناقصالعقل خطاب کردن و ضعیفه پنداشتن « سفرنامه از خراسان تا بختیاری رن، موجب شده بود که چنانچه رنی دختر به دنیا آورد حزن و ماتم سراپای او را میگیرد. چرا که معتقد است، دختر سیاه بخت است و در جامعه قدری ندارد. در حالی که در دستورات اسلامی تفاوتی بین رن و مرد دیده نمیشود

بنابراین نگاه تحقیرآمیز به رن علاوه بر تأثیرپذیری از فرم پوشش و جایگاه رنان در نظامات غربی، خود عامل بس مهمی برای تدوین مقالاتی شد که در نشریات آن رمان دوره مشروطه و پس از آن درج میشد.

به عنوان نمونه مجله عالم نسوان تیر ۱۳۰۶ در شماره هفتم و هشتم، به محرومیت رنان اشاره کرده و از رفتاری که «رن در ایران» در مقالهای با نام رجال این مملکت نسبت به رن‌ها اعمال میدارند، انتقاد مینماید. این مقاله، رفتار مردان را بدتر از رفتار اعراب رمان جاهلیت دانسته است، که اگر آنها رن‌ها را رنده به گور میکردند، اینها رن را برای شکنجه و عذاب نگاه داشته‌اند. این نوشته به مقایسه رفتار با رنان در غرب اشاره کرده و مینویسد:

ص: ۵۸

رنها] مثل مردها در امور اجتماعی دخالت مینمایند. اما ما [« در آنجا

این نشریه برای آن ». بیچارهها هنور عضو این هیأت جامعه شمرده نمیشویم

که مبادا در جامعه چنین پنداشته شود که مقصد و مقصود اصلی گردانندگان آن

قصدشان برانداختن حجاب و پوشش « رفع حجاب است، اعلام میدارد که

« رنان نیست و چنانچه سوء تفاهمی رخ داده مرتفع گردد

اما هنور مدتی سپری نشده بود که عامل اصلی تمامی این محرومیتها

را به حجاب نسبت دادند و رفع آن را لارم و ضروری فر کردند. نظم و نثر

ادبیات این دوره مشحون از این مقدمه چینیهاست.

ای رجال ایران رن «؟» ار حجاب است که این قوم خراب است خراب «

« مگر بشر نیست

که دهان به «؟ خدایا تا کی این مردان بخوابند؟ رنان تا کی گرفتار حجابند «

دهان نقل میشد.

مجله ایرانشهر در برلین (ایرج ایرانشهر) و مجله عالم نسوان که در ابتدا

داعیه رفع حجاب نداشت، یک سال بعد در تهران، در مقالات خود به شدت به

رن « حجاب حمله میکند. در شماره ۶ سال هشتم این مجله، در مقالهای با نام

چنین آمده است:

«؟ مگر بشر نیست

جامعه ایران به واسطه حجاب نصف هیأت خود را گنداندهاند به طوری «

که به انجام هیچگونه امری قادر نیست و با نصف دیگر (اگرچه این نیم دیگر

در این «. میخواهد جاده پر پی و خم تکامل را ببیماید « نیز گنبدیده است

نوشته، داروی این درد را رفع حجاب دانسته و سرانجام از دولت می‌خواهد که رسماً مسئولیت کشف حجاب را برعهده گیرد، چنانچه ترکها انجام داده و افغانستان هم در حال انجام است. همین مجله حجاب را تحفه قوم وحشی و بربر عرب [!!] میدانند که باید آن را از بین برد.

مجله ایرانشهر نیز (ش ۱۱ و ۱۲) همه بدبختیهای زن ایرانی را در حجاب و جهالت میدانند که جهالت نیز ثمره حجاب است. در مقالهای دیگر، حجاب تا «: مایه بدبختی، سد ترقی، عامل هرزهکاری و قبايح دانسته شده و آمده است روری که این کفن سیاه که رنهای ایرانی را رنده به خود پیچیده ... از میان برداشته نشود، ایران ترقی نخواهد نمود

در

اگر « پایان نسخه فرهنگی که برای ایرانیان تجویز میکند، این است که تدوین چنین «. ایرانی بخواهد ترقی نماید باید جسماً و روحاً فرنگی مآب شود

ص: ۵۹

مقالاتی پیامد اندیشه‌های منورالفکرانی است که رفع حجاب را در مشروطه مطرح ساختند. این مقالات در فراهم ساختن مقدمات برنامه‌های تجددگرایانه فرهنگی رضاخان، به ویژه کشف حجاب، مؤثر واقع شد.

مقدمات کشف حجاب

۱۱ اتحاد شکل البسه

برای رسمیت یافتن کشف حجاب و پیشبرد آن، میبایست زمینه لازم در شد و برای سرپرست خانواده که عامل اصلی و کانون خانواده فراهم می‌باردارنده در برابر حضور همسر خویش، آن هم بدون حجاب در معابر عمومی بود، برنامه‌ریزی میگردید.

به همین دلیل در جلسه ۶ دی ۱۳۰۷ در چهار ماده و هشت تبصره قانونی کلیه اتباع ذکور ایران... در داخله مملکت مکلف هستند «: به تصویب رسید که این قانون هشت طبقه از جمله،». که ملبس به لباس متحد الشکل شوند مجتهدین، مراجع امور شرعیه دهات و قصبات، مفتیان اهل سنت، پیشنهاداران دارای محراب، محدثین مدرسین فقه و اصول، روحانیون ایرانی غیرمسلم را مستثنی نمود و اجرای آن را در شهرها از فروردین ۱۳۰۸ و در روستاها فروردین ۱۳۰۹ به تصویب رساند. شهرنشینهای متخلف از این قانون از یک تا ۵ تومان جریمه نقدی و یا از یک تا هفت روز حبس محکوم می شدند. متخلفین روستاهی نیز به حبس از یک تا هفت روز محکوم میگردیدند. پس از تصویب این قانون، مقاومت‌های مردمی در مقابل اجرای آن آغاز شد. در قم، جهرم، شهرهای مرزی کردستان و بنادر اعتراضات مردمی به چشم

میخورد. در شیراز دولت برای سرکوب مخالفین با مشکل مواجه شد و حتی برای سرکوبی مخالفین از هواپیما استفاده کرد.

در مقابل، بارار استفاده از کلاه و لباس فرنگی در بعضی از ولایات گرم شد، به گونهای که تا آستانه کشف حجاب بخشنامههای دولتی برای هماهنگ ساختن اتحاد و شکل البسه مردان، با فرمان دولتی کشف حجاب، صادر آثاری که از تغییر لباس بیشتر ظاهر شد « میگردد. اما به قول مخبرالسلطنه تمدن بلوارها بود که به کار لاله‌زار میخورد و مردم ببند و بار خواستار آن بودند.

ص: ۶۰

ورراء و وکلاء « پس ار تبدیل کلاه پهلوی به کلاه فرنگی بود که شاه به اعلام کرد شروع به رفع حجاب رنها نمایند و چون برای عامه مردم یک دفعه وررا و معاونین پیشقدم بشوید و « رضاشاه به آنها اعلام کرد » مشکل بود . هفتهای یک شب با خانمهای خود در کلوپ ایران مجتمع شود علیرغم این اقدام مهم و اساسی، هنور رمینه مهیا نشده بود. بنابراین برای اجرای این مقصود، برگزاری کنگره رنان شرق در ایران به عنوان گام بعدی در دستور کار قرار گرفت.

۲ی بر گزاری دومین کنگره زنان شرق در ایران

دومین اقدام رمینهسار کشف حجاب، برگزاری کنگره رنان شرق در ۱۳۱۱ ش. است.

در این کنگره سه تن ار بانوان عرب (نورخماده ار بیروت؛ سیده فاطمه ار عراق؛ حوری حنیفه ار مصر) شرکت داشتند. دو نفر ایرانی (مستوره افشار، معاون کمیته برگزاری؛ صدیقه دولت آبادی، منشی) نیز در کمیته پن نفره برگزاری شرکت داشتند.

مباحث ارایه شده در این کنگره بیشتر حول محور تساوی حقوق رن و مرد در اسلام، لزوم تربیت و تعلیم رنان و احقاق حقوق طبیعی آنان و بیان عقبماندگی رنان شرق ار رنان اروپایی و قدردانی ار رضاشاه پهلوی و خاندان پهلوی تنظیم شده بود.

آرروی رسیدن به رن اروپایی و امریکایی، بیانگر طرر تفکر سخنرانان به قول کننده در کنگره ار طریق کشف حجاب است که ایرانی شرکت

هرچند که در این کنگره تصدیق کردند که مقام رن در اسلام »

محفوظتر است و شکایات ابتر، اما متأسفانه خانمها پرده کنگره را دریدند و

سراسیمه در میدان هوی و هوس دویدند، مسکری نماند که نخوردند و منکری

« نماند که نکردند

۳ سفر رضاشاه به ترکیه

ص: ۶۱

ار دیگر عوامل رمنهسار کشف حجاب که در حقیقت عامل تسریع در اعلام آن بود، سفر رضاشاه به ترکیه است. سفر به کشوری که با نهضت پان ترکیسم و تحت رهبری مصطفی کمال پاشا میرفت تا به سبک اروپاییان شکل پذیرد و ارشهای اسلامی را از کشور خود بزداید.

درباره شیفتگی رضاخان به ترکیه و اقدامات مصطفی کمال حتی قبل از آن که وی براریکه سلطنت ایران تکیه رند، مطالب فراوانی گفته شده است. از

۲۰ مهر ۱۳۰۳ / جمله رورنامه مورنین پست در شماره ۱۲ اکتبر ۱۹۲۴

مینویسد:

رضاخان نسبت به کارهای بزرب مصطفی کمال بسیار شیفته شده و « در شماره ». در تقلید از برنامه سیاسی او نیز تردیدی به خود راه نداده است دیگر این نشریه تنها علت عدم تقلید کامل رضاخان از مصطفی کمال، در ابتدای تغییر سلطنت، را خطر بلشویزم میدانند. ریرا که رضاخان در این دوره به حمایت مذهبیون نیار دارد. این نشریه معتقد است اما وقتی خطر بلشویزم مرتفع شود، این اقدامات در ایران صورت خواهد گرفت.

گزارشات لحظه به لحظه این سفر در نشریهها، به ویژه شفق سرخ (تحت عنوان موکب ملوکانه) و رورنامه اطلاعات درج شدهاست.

پس از استقبال باشکوه و تعارفات دیپلماسی معمول، آنچه که توجه

را این سفر، بیشتر به خود جلب کرد، حضور زنان و دختران رضاشاه را د

بیحجاب در مراکز علمی و آموزشی این کشور بود. به همین دلیل پس از این

باردیدها، خطاب به سفیر کبیر ایران، مستشار الدوله صادق، اظهار می دارد:

هنور عقب هستیم و فوراً باید با تمام قوا به پیشرفت سریع مردم خصوصاً »

«...رنان اقدام کنیم

تأثیر این سفر در رضاشاه به حدی است که خطاب به رهیس الورراء

نزدیک دو سال که این موضوع کشف حجاب « :)محمود جم (اظهار میدارد

سخت فکر مرا به خود مشغول داشته است. خصوصاً ار وقتی که به ترکیه

را دور انداخته ... دیگر ار « حجاب « و « پیجه « رفتم و رنهای آنها را دیدم که

هرچه رن چادری است بدم آمده است. اصلاً چادر و چاقچور دشمن ترقی و

پیشرفت مردم است.

ص: ۶۲

۴۱ تشکیل کانونهای بانوان و روزنامههای آنها

یکی دیگر از عوامل رمینة سار کشف حجاب، تشکیل کانون بانوان در ۱۳۱۴ ش. بود.

خوانده میشود. این کانون با « جمعیت زنان آرادخواه ایران » این کانون ابتدا ریاست افتخاری شمس پهلوی، از سوی وریر معارف (حکمت)، با فرمان رضاشاه و با ادعای آرادای نسوان و در حقیقت اعلام رسمی کشف حجاب تشکیل گردید.

اولین گردهمایی زنان در جریانات مشروطه به چشم میخورد که بیشتر اهداف سیاسی داشتند. قبل از تأسیس این جمعیت، پیش از کودتای سوم اسفند تأسیس شد که فعالیت آن تا ۱۳۰۰ ادامه « شرکت خواتین اصفهان »، ۱۲۹۹ داشت و مجلههای به نام زنان آرادا توسط صدیقه دولتآبادی منتشر میکرد. در تهران و به مدیریت « آرمایش بانوان » در ۱۲۹۹ ش. نیز شرکت صدیقه دولتآبادی تشکیل شده بود که تا ۱۳۰۳ فعالیت داشت. در ۱۳۰۰ ش. در رشت، پیک سعادت نسوان و در تهران جمعیتی به نام بیداری نسوان تشکیل شد. در همین دوره و در ۱۳۰۷، جمعیت نسوان وطنخواه به مدیریت محترم اسکندری تشکیل شد.

این افراد و جمعیتها با انتشار روزنامهها و مجلهها به تبلیغ افکار خود میپرداختند.

یکی از این نشریهها، مجله زنان بود که به مدیریت صدیقه دولتآبادی در اصفهان منتشر میشد. وی در وصیتنامه خود آورده بود که: جنازه ام را از

کانون بانوان به آرامگاه ابدیم ببرید. در مراسم تشییع جنازه ام حتی یک زن

اب شرکت نکند. رنانی را که با چادر بر سر مزار من بیایند، هرگز باحجمیبخشم.

به « جهان رنان »؛ به مدیریت شهناز آزاد در تهران « نامه بانوان « در این دوره به « عالم نسوان « سردبیری فخرآفاق پارسا در مشهد و مهمتر از همه مجله

مدیریت نوابه صفوی در تهران فعالیت میکردند.

در ابتدا، لزوم تعلیم و تربیت زنان، ترویج امتعه وطنی، دفاع از حقوق

اجتماعی زنان از طریق بیان محرومیت‌های آنان، محور اساسنامه‌ها و بیانات

این نشریه‌ها و مجلات بود.

ص: ۶۳

جمعیت رنان « بعدها بسیاری از این جمعیتها و مؤسسانشان در قالب

کانون « تجمع کردند و سرانجام در ۲۲ اردیبهشت ۱۳۱۴ » آرادینخواه ایرانی

با ریاست افتخاری شمس پهلوی و به منظور تحقق بخشیدن و فراهم « بانوان

نمودن رمینه اعلام رسمی کشف حجاب تشکیل گردید. هدف عمده و اساسی

آنگاه که افکار حاضر شد ... اعلام « به نقل از وریر معارف (حکمت) آن بود که

این در حالی بود که اساسنامه کانون «. آرادینخواه بانوان به اطلاع اهل عالم برسد

لزوم تعلیم و تربیت، ترویج امتعه وطنی، ایجاد مؤسسات خیریه و مسایلی از

این قبیل را در خود جای داده بود. بدرالملوک بامداد نیز پرده از این هدف

ضمن سایر اقدامات، منظور اصلی یعنی ترک چادر سیاه «: اصلی بر میدارد

« . متدرجاً پیشرفت میکرد

سایر بانوان را تشویق به ترک کفن سیاه « سخنرانان کانون نیز در مجالس

میکردند به طوری که در هر نوبت از مجالس و اجتماعات کانون، عده زیادی

از بانوان بدون چادر حضور مییافتند و این در حالی بود که رنان فرهنگی در

« . صف مقدم آنها بودند

این کانون بعدها در شهرهای مهم کشور از جمله اصفهان نیز شعبه دایر

کرد.

پس از اعلام رسمی و دولتی کشف حجاب در ۱۷ دی ۱۳۱۴ اعضای این

کانون نقش اصلی و اساسی در پیشبرد حجابردایی و اشاعه فرهنگ کشف

حجاب داشتند.

والسلام.

سخنرانی حجه الاسلام عبدالمجید معادیخواه / فضای سیاس ایران در کشف حجاب

به نام خدای مهرگستر مهربان. من دو نکته درباره صحبت های دوستان پیش از خودم دارم. نکته اول این که: معمولاً کلاه پهلوی با کلاه فرنگی چنان با هم مطرح میشود که گویی مترادفاندا! در حالی که این دو، داستان متفاوتی دارد. داستان کلاه پهلوی که تیمورتاش به سوغات آورد؛ با کلاه فرنگی متفاوت است.

نکته دوم این که عدهای سعی میکنند، واقعه گوهرشاد را چنان به کلاه پهلوی رب دهند. که انگار عواطف ملی مردم با آوردن کلاه فرنگی جریحهدار شده است. ماجرا مفصل است و فق برای اشاره گفتنی است که قبل از واقعه گوهرشاد آن داستان اتفاق افتاد و واکنشی جدی هم در پی نداشت. واقعه گوهرشاد مربوط به مهاجرت مرحوم آیتالله قمی در اعتراف به کشف حجاب است. اسناد هم موجود است و گویای این واقعیت که:

آیتالله قمی در اعتراف به کشف حجاب مشهد را ترک کردند و متعاقباً بهلول که الآن هم رنده است و می شود از او سؤال کرد در برنامه ای در

مسجد گوهرشاد مشارکت کرد. ماجرای مسجد گوهرشاد واکنش به آمدن آیتالله قمی بود به تهران و به حجاب مربوط میشود. این که چرا عدهای سعی میکردند اعتراف به کشف حجاب را کم رن کنند، بحث دیگری است.

درباره واقعه گوهرشاد، در روزنامه نجات ایران، بعد از شهریور ۲۰، سی مقاله نوشته شده که با قدری تلخیص در مجله خواندنیهای همان موقع، آمده است. اخیراً هم این سی مقاله را در یک شماره از فصلنامه یاد منتشر کردیم. نویسندگان آن مقالهها هم که من احتمال میدهم بی ارتباط با فروغی نباشد، سعی کرده مسأله گوهرشاد را به کلاه شاپو مربوط کند هر چند اگر کسی دقت کند، کاملاً روشن است که داستان به واکنش مردم به آمدن آیت الله قمی به تهران مربوط بود، هم اسنادش هست و هم خاطراتش.

متأسفانه ما گرفتار چند مشکل اساسی در جام عه هستیم که باید به آن بیندیشیم و راهحلی پیدا کنیم. یکی، گرفتاری ما در تاریخ پژوهشی است. من معتقدم تاریخ پژوهشی در ایران طلسم شده است. ما تاریخ پژوهشی به معنای واقعی کلمه و متناسب با جهان کنونی نداریم. یکی از مشکلات اساسی در این زمینه این است که: اطلاع‌رسانی را جدی نگرفته‌ایم.

در مورد مسأله کشف حجاب، بنده معتقدم اگر بخواهد ابعادش به طور اساسی شکافته شود بایستی تحقیق جامعی صورت گیرد. از دیدگاه عده ای، مسئله اصلی، پاسخ به این پرسش است که: آیا اجرای کشف حجاب، واقعاً به دلیل سفرهایی بود که بخشی از نخبگان به فرن کردند؟ گفته می شود که موضوع از زمان ناصر الدین شاه شروع شد، بعد در دوره ای که رضاخان کارهای جسورانه‌ای داشت، کشف حجاب هم شروع شد. آیا داستان کشف حجاب این است که گفته میشود؟ یا یک اراده خارج از ایران و از سوی رورمداران جهان در این مسئله دخیل بود؟ در این فرصت عرضم این نیست که

این بود یا آن؟ می‌خواهم بگویم که دو گزینه به عنوان پیش‌فرداریم. یکی این که افرادی در ایران این تصمیم را در روند تجدید افراطی و انحرافی گرفتند و دیگر این که این موضوع را قدرتهایی تحمیل کردند. اگر بخواهیم اصل این مسأله روشن شود، باید پژوهشهایی در تاریخ اصلاحات ایران داشته باشیم. برای این که فضای سیاسی اصلاحات رضاخانی را که کشف حجاب نیز در درون آن بود مقداری توضیح دهم، ناگزیریم: به دلیل کمی وقت، از نیمه راه، یعنی بحثی که حلقه‌های متعددی دارد، شروع کنم و نمی‌توانیم به همه حلقه‌های آن رنجیره بپردازیم.

کنم، همه کسانی که با تاریخ‌آشنایی دارند، از مجلس دوم شروع می‌میدانند که کار جدی مجلس شورای ملی از دوره دوم شروع شد. مجلس دوم

اصلاح طلب بود. مهمترین اقدامی که داشت و درست هم بود، این بود که میخواست به امور مالی کشور سر و سامان بدهد و چون معتقد بود به اندازه کافی نیرو ندارد، دست به سمت خارجیها دراز کردند.

با تلخکامی که از روس و انگلیس داشتند که همیشه ایران را با هر بهانه‌ای در مدار بسته‌های قرار میدادند سعی کردند راه حل را بیرون از مدار روس و انگلیس بیابند و سرانجام به سمت امریکا کشیده شدند.

شوستر و هیئت همراهش به ایران آمد و اصلاحاتی را شروع کرد. بحث فعلی من شرح آن اصلاحات نیست. بحث این است که: روس و انگلیس، هر دو به شدت عصبانی شدند. چرا که جای پای دیگری بار شد و ایران از تیول خارج گردید. بهانه‌های فراهم کردند: مصادره اموال شجاع‌السلطنه که چون شجاع‌السلطنه تبعه روس است، باید از اموالش محافظت کنیم.

قضیه به اولتیماتوم و لشکرکشی انجامید. به بهانه حمایت کسی که خود را شهروند روسیه میدانست اولتیماتومی به مجلس دادند که شرحش مفصل است.

براساس برخی اسناد، این مرحوم خیابانی بود که با دست لران در مقابل این اولتیماتوم ایستاد. مجلس هم به اتفاق اولتیماتوم را رد کرد. در واقع مجلس دوم، یکی از حماسه‌های تاریخی را در برابر آن اولتیماتوم خلق کرد.

روس و انگلیس هر دو در این قضیه متفق بودند. هر چند در نوشته‌هایی به خطا یا عمد گفته میشود که روس بود. درست است که اولتیماتوم را روس داد، ولی با چراغ سبز از انگلیس بود که نخست اولتیماتوم داد. بعد هم در

لشکر کشی تا قزوین آمد.

با اینکه مجلس مقاومت کرد، دولت صمصام‌السلطنه اما تسلیم شد؛ به این دلیل که ایران اشغال نشود، صمصام‌السلطنه‌ها به همان اندازه که در برابر مردم و نمایندگان مردم رورگو بودند، در برابر قدرت های خارجی ذلیل و ربون بودند. به هر روی مجلس و مطبوعات تعطیل شدند.

جالب است که متولیان حقوق بشر که به هر بهانه ای هياهو میکنند نه تنها این کار را تقبیح نکردند که ستایش هم کردند. نمی توانید در مطبوعات آنان حتی یک نمونه اعتراف به شکسته شدن قلمها و تعطیل شدن مطبوعات در آن رورها پیدا کنید!

ص: ۶۷

امریکا هم کار چشمگیری انجام نداد. من این مقدمه را آوردم تا در آن
فضا قرار بگیریم. اگر سر مقاله‌های رورنامه تایمز لندن را نگاه کنیم، میبینیم که
مینویسد: هر چند ایران به اصلاحات نیاز دارد، این اصلاحات را اما ما باید
دیگته کنیم. ایران به چنان بلوغ و رشدی نرسیده که خود تشخیص دهد
مصلحتش چیست.

تا حدود ۱۰۰ سال پس از عمر رورنامه تایمز لندن، ایران در نگاه آنان
کمتر از آن بود که پیرامون آن مقاله و سرمقاله نوشته شود اولین سرمقاله‌های که
در رورنامه تایمز لندن درباره ایران نوشته شد، مربوط به شوستر است. سندی
است خواندنی، جالب و روشنگر و خیلی از حقایق را روشن میکند.
این سرمقاله دارای نکته‌های بسیار کلیدی است که نگاه قدرتهای استعماری
را در پیوند با اصلاحات در ایران، روشن میکند. تاریخ اصلاحات در ایران از
مقام و امیرکبیر تا کودتای سوم اسفند روشن است که: دو نوع رمان قاهم
اصلاحات داریم؛ اصلاحات وارداتی و اصلاحات بومی و مردمی.
اصلاحاتی که امیرکبیر قربانی آن شد، با اصلاحاتی که رضاخان داشت،
یکی نبود. رضاخان در مورد مساهلی چون پوشش و تغییر پوشش، خود اهل
فکر نبود، هر چند نظامی قلدر و با جریزهای بود.

در اینکه با جریزه بود، شکی نیست. جریزه‌هاش هم منشاء آثاری شده است.
اما امثال فروغی بودند که از پشت پرده به این شخص چون بلدورری نگاه
میکردند که خواسته‌هایی را که دیگران نمیتوانند عمل کنند، او عمل میکرد.
کشف حجاب در ایران مسأله‌ای نبود که به خاطر هوس چهار، پن نفر

متجدد یا چهار، پن نفر دولتمرد ایجاد شده باشد. همه، ایران را با تمام

خصوصیاتش میشناختند. این موضوع به بولدورری احتیاج داشت که بی پروا

اقدام کند و همه هزینهایش را هم بپردازد.

اثبات این قضیه هم در یک تحقیق جامع مشخص میشود. فکر می کنم

پیروان به این که پشت مسأله کشف حجاب خواست رور مدارانه جهانی بود،

خیلی سخت نباشد. نه تنها به خاطر کشف حجاب، بلکه در همه مساهل

اینگونه بود.

در ایران قدرتی که بتواند با انگلیس و شوروی که با هم متحد شده اند

مقاومت کند، نبود. قدرتی که بتواند در مقابل لشکرکشی روس بایستد، وجود

ص: ۶۸

نداشت. اما در عین حال میبینید که نیرویی در این مردم وجود داشت که

ایستاد و اولتیماتوم را رد کرد.

وقتی اولتیماتوم پذیرفته شد، بارار و خیابان تعطیل گردید و مردم تظاهرات

کردند. خانمها هم به صحنه آمدند. وقتی این مساهل پیگیری میشود، به نکتهای

بر میخوریم و آن این که: این باورهای دینی مردم است که می تواند این

جسارت و قدرت را به آنها بدهد.

همه قدرتهای رورگو و رورمداران، تجارب تلخی از این ویژگی مردم ایران

داشتند. آنها میدانستند که دیناوری و باورهای اعتقادی مردم نقش اساسی

دارد. به همین دلیل برای شکستن این باورها کارهایی انجام دادند.

داستان کشف حجاب را باید در ارتباط با این مسأله بسیار مهم و اساسی

دید. به همین دلیل رسانههای غربی و مطبوعاتی که به هر بهانه کوچکی، هیاو

میکنند، در آن موضوع اولتیماتوم ساکت بودند؛ چنان که از واقعه گوهرشاد هم

با سکوت گذشتند.

واقعه گوهرشاد قتل عام بود. ترور یک فرد و کشتن یک یا دو نفر نبود،

قتل عام مردم در جایی که برایشان مقدس هست، بود: در مسجد گوهرشاد

کنار حرم امام هشتم علیابن موسیالرضا (ع) و در رور روشن.

کدامیک از این متولیان حقوق بشر را سراغ داریم که حتی اعترای سادهای

به این مسئله کرده باشند؟ این دوگانگی دنیای غرب چگونه توجیه میشود؟

متأسفانه در این زمینه کار نکردهایم. جایی را نداریم که به رورنامه ای مثل

تایمز لندن بنویسد شما که امروز به بهانههای، مثلاً کشته شدن مشکوک فردی،

این همه هیاهو میکنید، چرا در مقابل قتلعام مردم، آن هم در رور روشن حتی

یک سطر اعترا هم نداشتید؟

البتہ ابعاد بحث بیش از اینها است، ولی من به همین بسنده می کنم. تا

سرنخی برای بحثهایی باشد که باید در بارخوانی تاریخ معاصر ابعاد رخ

دادی چون کشف حجاب را روشن کند.

والسلام علیکم ورحمہ اللہ وبرکاتہ

ص: ۶۹

: پس از گذشت هفت دهه از قضیه کشف حجاب که مورد اعتراض

جامعه ایران هم قرار گرفت، اکنون م بینیم که جامعه به سمت ب حجاب

رفته است. از نگاه تاریخ و جامعه‌شناس تاریخ چه دلیل قیانع کننده ای

م توان برای نداشت؟

ج (حجت‌الاسلام معادینخواه): این بحث مفصلی است. جامعه وسیع تر ار

این است که محقق، یک قشر جامعه را مدرک و ملاک قرار دهد. اینکه بگوییم

باشد. به هر حال « خود جامعه پنداری « جامعه به سمت بیحجابی رفته، شاید

امروزه قشرهای وسیعی از خانمهای ایران با اعتقاد اصیل به اسلام، به حجاب

پایبندند. نمونهای را هم همه جا میتوان دید. بعد از انقلاب اسلامی خانمهای

بسیاری در حورهای علمیه در مسیر اجتهاد قرار گرفتند. مسیر فقاقت را طی

میکنند. این که این همه را نادیده بگیریم و بگوییم جامعه به سمت بیحجابی

رفته، نوعی یک سونگری است. ما باید قشرها را از هم جدا کنیم. بخشی از

جامعه تحت تأثیر عوامل مختلفی از جمله شاید نوعی لجباری و دهن کجی،

که باید تحلیل شود دارای چنین روی کردی است. امروزه در دنیا، رسانه های

بسیاری و در سطح وسیعی علیه حجاب تبلیغ میکنند؛ تبلیغهایی با روشهای

علمی که نشان دهند، تجدد یعنی بیحجابی. اینها را باید در مجموع بررسی

کرد. سؤالی نیست که یک جواب داشته باشد. منتها این را هم در نظر بگیرید

که مجموعه جهان اسلام پایبند به حجاب است. مثلاً فرانسه مجبور میشود با رور وارد میدان شده و جلو حجاب را بگیرد. این معنایش گسترش حجاب در سطح وسیع جهان اسلام است. بله در درون کشور ما مسایلی است که باید آسایشناسی شود. منتها یک کاسه کردن آن و با یک چوب راندن موضوعات درست نیست.

: حدود یز میلیارد مسلمان در س راسیر جهمان وجود دارد. چیرا

مسلمانان شیعه ایران چادر سیاه رنگ را که در دین هم ظیاهرای مکیره است حجاب برتر عنوان م کنند؟

ج) حجتالاسلام معاد یخواه: (من تحقیقی درباره این که در ایران چرا

چنین است، نداشتهم. باید تحقیق شود که مثلاً آیا ایران قبل ار تشیع چادر

غیرسیاه داشته است؟ ایران قبل ار صفویه، تجربه چند قرن اسلام منهای تشیع

را دارد. آیا واقعاً تحقیقی شده که در آن زمان حجاب رن چگونه بود؟ آیا مثلاً

بعد ار آن که شیعه شده رن مشکی انتخاب شده است؟ من گمان نمی کنم،

چنین چیزی باشد. نیز فراموش نکنیم که تشیع محدود به ایران نیست. در حالی

که مقداری ار موضوع این پرسش به ایران بر میگردد نه تشیع. یعنی تاریخ

لباس در ایران. خوشبختانه در این قسمتها، فارغ ار بحث حجاب، کار شده

است. غریبها در سدههای اخیر، به آداب و رسوم کشورهای چون ایران، نگاه

ویژهای داشتهاند. در این رمینه آنها کار کردند و در سفرنامه ها و کتابهای

مختلف، میتوان به حاصل آن کارها دست یافت. اجازه بدهید من مطلبی را

یادآوری کنم که خیلی به این بحث مربوط نمیشود ولی سودمند است. در

صحبت‌های آقای دکتر صلاح آمده بود که آقای آخوندزاده میگوید: همه عقلای عالم به مساوات رن و مرد قاهلند. آیا کسی به آخوندزاده گفته است که الآن که تو داری این را مینویسی، در بریتانیای کبیر، رن حق رأی ندارد. یعنی همان موقع که آخوندزاده این را نوشته که عقلای عالم به مساوات قاهلند، همان موقع انگلستان به رن حق رأی نداده است. متأسفانه هررگی قلم و بیان، یکی از آسیب‌های اساسی است که تاریخ معاصر ما از آن رن می برد. این در حالی است که ما در اسلام در فتح مکه بیعت رن را داریم. یعنی پیغمبر اکرم (ص) مکه را که فتح کرد، فرمود خانمها بیایند و بیعت کنند و این چیزی

نیست که فق در چند منبع تاریخی باشد، در قرآن کریم هم هست. در سوره
«... یا ایهاالنبی اذا جاءك المؤمنات بیایعنك علی انلاشرکن » : ممتحنه آمده
پیام محوری سوره ممتحنه بیعت خانمها است. بیعت یعنی حق انتخاب.
این در حالی است که در بسیاری از قسمتهای دنیای غرب تا یک قرن پیش
رنان حق رأی نداشتند. ما در اسلام بیعت خانمها را داریم. متأسفانه بعد از
پیغمبر اکرم (ص) این اهتمام قرآن کریم و سیره نبوی، پیگیری نشد که باعث
تأسف است.

ما افتخار میکنیم که در ۱۴۰۰ سال قبل، پیغمبر ما به رنهای حق بیعت داد.
بار هم میگوییم: این در متن قرآن آمده است، نه اینکه فق در تاریخ آمده
باشد. رن لباس و مسایلی از این قبیل بحثهایی قابل توجه است. کراهِت
مربوط به لباسی است که خانمها در منزلشان میپوشند. این چیزی که روی
لباس میاندارند بحث خودش را دارد. تیرگی مربوط به چادری است که روی
لباس است نه خود لباس. در جایی که خانم با شوهر و بستگانش هست و یا
با خانمهای دیگر، لباس بایستی شاد باشد، اما این پوشش که روی لباس است
فرق میکند. روشن است که در اسلام واجب نیست حتماً رن سیاه باشد.

: هنگام که حاج ها برای حی می رونید، رنیک سیفید اسیتفاده

م کنند. نیا نباید این برای ما الگوی در زندگ باشد؟

ج) حجتالاسلام معادیخواه: نمیتوان به سادگی از این بحث گذشت،

وضع احرام فرق میکند. مثلاً در احرام دوخت و دور حرام است، نمی توانیم

بگوییم که این باید الگو باشد و دیگر دوخت و دور را حرام کنیم. داستان

احرام با مسأله لباس فرق میکند. بحث لباس و پوشاک بحثی است که باید جداگانه به آن پرداخت. از احرام نمیتوان برای لباس الگو گرفت. مثلاً در احرام واجب است خانمها صورتشان بار باشد، اما هیچکس نمیگوید حتماً در غیر احرام واجب است. بلکه فقهای هستند که میگویند اشکال ندارد. خل بحث احرام با لباس درست نیست. اما اینکه مثلاً در عصر پیغمبر اکرم (ص) لباس رو چگونه بود، جای تحقیق دارد و می تواند الگویی به دست دهد. خاطر هست که در گذشته سلیقه ای را در بخشی از دین باوران سنتی میدیدیم که نه تنها رنگ تیره را برای چادر میپسندید، بلکه اهتمام داشتند که

این رن به هی وجه جلب توجه نکند. این که آیا این اررش بوده و مثبت

است یا منفی و منشأ آن چیست، باید در جای دیگری بحث شود.

در این قسمت تحلیل ریادی نشده است. اگر کسی بیاید و بگوید که باید

خانمها حتماً ار رن سیاه استفاده کنند، این بدعت است و خلاف شرع. خیلی

ار کشورهای اسلامی هستند که لباس ر ویشان سیاه نیست. هیچکس هم

نمیگوید این خلاف اسلام است. اما این که بگوییم لباس مشکی ضد اررش

است و اررش منفی دارد، این هم احتیاج به کار تحقیقی دارد.

: تحلیل شما از اهداف پشت پرده کشف حجاب چیست؟

ج) حجتالاسلام معادینخواه: قطعاً تحقیق می خواهد. من حدسی را

براساس شواهدی مطرح کردم: در جامعه ای که قدرتهای استعماری چون

انگلستان بارها و بارها ار باورهای دینی مردم لطمه دیدهاند، طبیعی است که

قدری وابسته به آنان مأمور شود که اعتقادات دینی مردم را بشکنند، این را

میتوان گفت، اثبات آن هم چندان مشکل نیست. اما اینکه در کشف حجاب،

چه کسی دیکته کرده و به چه صورت است نیارمند تحقیق مستقلی است.

: چه تلاشهای فرهنگ از طرف مذهبیبون در جهت مبارزه با حرکت

کشف حجاب و نثار ن صورت گرفت؟

های الاسلام معادینخواه: بیش ار صد نفر ار علما در رده (حجت ج

گونگون رسماً با کشف حجاب در گک یر شدند. در رأس همه آنها حاج آقا

حسین قمی بود که به نجف تبعید شد. داستان آقای بافقی هم بیش و کم در

هایی آمده است که در حرم حضرت معصومه (س) به ها و نشریه کتاب

خانمهای وابسته به دربار، رسماً به عنوان نهی ار منکر پرخاش کرد که: اینجا

حرم حضرت معصومه است برای چه پوشش خوبی رعایت نکرده اید؟

رضاخان هم برای برخورد با او ار تهران به قم آمد و با کمال وقاحت یک طلبه

عمامه به سر را، آن هم در حرم حضرت معصومه (س) ریر مشت و لگد

گرفت. برخورد با مرحوم بافقی بسیار رنده و رشت بود که بررسی آن بخشی

ار تاریخ است. علمایی چون مرحوم طالقانی (پدر آیتالله سید محمود طالقانی)

هم در قضیه به طور جدی وارد شدند.

ار مبارزهای سیاسی و اجتماعی که بگذریم، در عرصه فرهنگی، کار شهید

مطهری در کتاب حجاب کار اساسی و اصولی است. کارهای سیاسی و

مبارراتی که برای جلوگیری از کشف حجاب شده داستانی دارد و این که یک عالم دینی سعی کند حجاب اسلامی را به صورت اجتهادی بیان کند و نگذارد حجاب سنتی بهانه‌های برای کسانی شود که میگویند حجاب مانع تجدد است، کار مهمی است. کار شهید مطهری در این زمینه کار بسیار مهمی است.

بخصوص این که اساساً در کشف حجاب یکی از رمینها، حجاب سنتی غلطی بوده است که اصلاً جنبه دینی ندارد. طبقه‌های اراعیان و خوانین بودند که همه گونه فسق و فجور میکردند، اما میگفتند کسی که به من متعلق هست، حتی لباسش را کسی نباید ببیند. کسی که خود هر کار خلاف و رشتی میکرده، به عنوان تعیین و خودخواهی سختگیریهایی با زنان داشته است که نه مشروع بوده است، نه خرد پذیر؟ اصلاً فحشا را در ایران از حرمسراهایی میدانیم که در واقع نمونه‌های است از همین دو گانگیها و همین برخوردارهای احمقانه.

کسانی که همه جور خلافتی می کردند اما حساسیتی روی خانمهای حرمسرایشان داشتند که داستانش مفصل است.

والسلام

ص: ۷۵

بخش دوم : ضمیمه

ص: ۷۷

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟

سوره زمر / ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ. ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفاً علمی و به دور از تعصبات و جریان‌های اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب «مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می‌نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱. بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)
۲. تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی
۳. جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه، تبلت ها، رایانه ها و ...
۴. سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو
۵. گسترش فرهنگ عمومی مطالعه
۶. زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱. عمل بر مبنای مجوز های قانونی
۲. ارتباط با مراکز هم سو
۳. پرهیز از موازی کاری

۴. صرفا ارائه محتوای علمی

۵. ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱. چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲. برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳. تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴. تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵. ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶. تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷. راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸. طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹. برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰. برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

JAVA.۱

ANDROID.۲

EPUB.۳

CHM.۴

PDF.۵

HTML.۶

CHM.۷

GHB.۸

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

ANDROID.۱

IOS.۲

WINDOWS PHONE.۳

WINDOWS.۴

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

در پایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می
نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آواده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک ۱۲۹/۳۴ - طبقه
اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۰۲۱ - ۸۸۳۱۸۷۲۲

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

